
ساخت و طراحی مدل جامع تبیین بعثت پیامبر اکرم ﷺ از منظر امام علی ﷺ در نهج البلاغه

دکتر محمد علی زکی^۱

چکیده

بعثت پیامبر اکرم ﷺ اساس و کانون دین اسلام بوده و همچنین مهم‌ترین فراز از تاریخ اسلام است که به عنوان حادثه‌ای بس بزرگ و عظیم نقش مهم و تأثیرگذاری در سرنوشت انسان‌ها و خصوصاً شکل‌گیری انقلاب اسلامی ایران داشته است. بی‌شک بعثت پیامبر اکرم ﷺ خاستگاه اساسی و بنیادین انقلاب اسلامی ایران بوده و لازمه تداوم انقلاب بر اساس بیانیه گام دوم، شناخت و تبیین جامع انقلاب نبوی خواهد بود. از آنجاکه علی بن ابیطالب ﷺ از عالیت‌ترین کمالات برخوردار بوده و با عنایت به اینکه معرفت و شناخت امیرالمؤمنین به آن پیشوای الهی در حد اعلای بوده است، این سؤال مطرح می‌شود که بعثت پیامبر اکرم ﷺ از منظر علی ﷺ چگونه ترسیم شده است؟ چگونه می‌توان از تبیین بعثت پیامبر اکرم ﷺ در راستای بیانیه گام دوم بهره برد؟ بر این اساس هدف اصلی پژوهش حاضر «شناخت بعثت پیامبر اکرم ﷺ از زبان امام علی ﷺ در نهج البلاغه» خواهد بود. نوع پژوهش بر اساس «استفاده از منابع موجود» و روش گردآوری اطلاعات «روش تحلیل محتوا» در نظر گرفته شد. بررسی و مطالعه

---

۱. دانشیار جامعه‌شناسی دانشگاه امام حسین ﷺ Mazaki42@yahoo.com

دقیق هشت منبع و فهارس موضوعی نهج البلاغه در مجموع تعداد ۳۸ مورد نهایی، استخراج و شناسایی گردید. پژوهش دریافته که موضوع بعثت پیامبر اکرم ﷺ ۳۸ مرتبه (و ۹۱ فراز) در نهج البلاغه شمارش گردیده است. مطالب ۳۸ مورد نهایی در قالب ۶۶ موضوع اصلی و ۳۴۳ موضوع فرعی فیش برداری، فهرست و استخراج شده اند. پدیده بعثت از نظر جامعه‌شناسی انقلاب، از آغازتابه سرانجام سه مرحله شرایط قبل از بعثت، فرآیند وقوع بعثت و ثمرات بعثت را طی می‌کند و براین اساس مدل جامع پیشنهادی پژوهش حاضر طراحی گردیده است. نتایج نهایی پژوهش درباره مدل جامع بیانگر آن بوده که موضوع بعثت نبوی در نهج البلاغه قابل تفکیک و دسته بندی در چهاربخش اصلی شامل فلسفه و چیستی بعثت (۱۱ بار و ۴۲ ویژگی)، خصائص پیامبر در حوزه بعثت (۲۳ مرتبه و ۱۲۱ خصوصیت)، شرایط قبل از بعثت (۱۷ بار و ۱۰۸ وضعیت) و آثار و ثمرات بعثت (۱۵ مرتبه و ۷۲ اثر) بوده است.

واژگان کلیدی: بیانیه گام دوم، امام علی علیه السلام، نهج البلاغه، بعثت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، تحلیل

محتوا

مقدمه

مبعث اسم زمان از ریشه بعث است، وبعث در لغت برانگیختن و روانه کردن چیزی است. بعثت در فرهنگ اسلامی عموماً به معنای برانگیختن و برگزیدن پیامبران از سوی خداوند برای هدایت مردم است که آغاز رسالت هر پیامبر است. بعثت پیامبر اسلام ﷺ حادثه‌ای بس بزرگ در سرنوشت، هدایت بشری بوده و عظمت این امرعالمی بود که خداوند متعال به عنوان مقدمه این امر بزرگ، تربیت و پرورش آن حضرت را به عهده داشته و ایشان را برای آینده دشواری که در پیش رود داشتند، آماده سازد.

بعثت پیامبر ﷺ یا برانگیخته شدن آن حضرت به مقام رسالت، مهم‌ترین فراز از تاریخ اسلام است که به عنوان حادثه‌ای بس بزرگ و عظیم نقش مهم و تأثیرگذاری در سرنوشت انسان‌ها در طول تاریخ و همچنین شکل‌گیری انقلاب اسلامی ایران در دوران معاصر داشته است. بعثت پیامبر ﷺ منشا بزرگ‌ترین تحولات فکری عقیدتی جوامع بشری و خصوصاً ظهور و بروز انقلاب اسلامی ایران به شمار می‌رود؛ بی‌شک بعثت پیامبر اکرم ﷺ خاستگاه اساسی و بنیادین انقلاب اسلامی ایران بوده و لازمه تداوم انقلاب بر اساس بیانیه گام دوم، شناخت و تبیین جامع انقلاب نبوی خواهد بود. فضای حاکم بر بیانیه گام دوم، هم‌زمان آن با چهل‌مین سالگرد انقلاب شکوهمند اسلامی ایران است. برجسته بودنش به خاطر اهمیت تداوم بزرگ‌ترین انقلاب قرن با وجود دشمنان سرسخت دنیا بوده است:

نکته اول: تکریم و تعظیم ملت ایران

نکته دوم: توصیف انقلاب اسلامی به عنوان یک نهضت بزرگ دینی

نکته سوم: گسترش شعارهای انقلاب اسلامی

نکته چهارم: انقلابی ماندن (نظریه نظام انقلابی یا به تعبیری نظریه انقلاب دائم)

نکته پنجم: ایجاد تمدن نوین اسلامی به منزله هدف غایی انقلاب اسلامی

نکته ششم: تأکید بر بدیع و نوآورانه و اوصیل بودن انقلاب اسلامی

نکته هفتم: بازتاب انقلاب اسلامی در نظام بین‌الملل

نکته هشتم: اعتقاد به اصل «ما می‌توانیم» باتکیه برمدیریت جهادی
 نکته نهم: تأکید بر دستاوردهای انقلاب اسلامی
 نکته دهم: باور عمیق به انقلاب و انقلابی‌گری به مثابه مشی و منش
 نکته یازدهم: کارنامه درخشان ۴۰ ساله انقلاب اسلامی (داخلی و خارجی)
 نکته دوازدهم: امید و نگاه خوش بینانه به آینده

بنابر گفتار امام علی علیه السلام که آگاه‌ترین شخص به احوال رسول خدا صلی الله علیه و آله است، از همان زمان که پیامبر صلی الله علیه و آله از شیر گرفته شد، خداوند، بزرگ‌ترین فرشته‌اش را با وی قرین ساخت تا همواره او را به زیباترین خلق و خوی هدایت کند، چنان‌که خود حضرت می‌فرماید: «کنت نبیاً و آدم بین الروح والجسد» «من نبی بودم در حالی که هنوز روح به کالبد آدم دمیده نشده بود».

حضرت علی علیه السلام در مواقع مختلف از جمله در دوران خلوت‌گزینی‌های پیامبر صلی الله علیه و آله همراه حضرت بود، این سخن امام علی علیه السلام در نهج البلاغه نیز به طور خاصی بیان می‌دارد که ایشان در لحظه نزول اولین وحی، در کنار پیامبر حضور داشته‌اند. البته مطالعات تاریخی بیانگر آن است که تنها شخصی که در آن لحظات پیامبر را همراهی نموده، امام علی علیه السلام بود و احدی جز ایشان، ادعای همراهی رسول اکرم در آن لحظات را ننموده است. همراه اولین نزول وحی و در لحظه بعثت، حوادثی بزرگ اتفاق افتاد که از آن جمله می‌توان به شنیده شدن صدای ناله‌ای اشاره کرد. حضرت علی علیه السلام در این باره می‌گوید:

«صدای ناله شیطان را در هنگام نزول اولین وحی به آن حضرت شنیدم. عرضه داشتم: "یا رسول الله این ناله چیست؟" فرمود: "این شیطان است که از اطاعت شدن مأیوس و ناامید شده و چنین به ناله درآمده است." سپس رسول اکرم صلی الله علیه و آله اضافه فرمود: "تومی‌شنوی آنچه را من می‌شنوم و می‌بینی آنچه را که من می‌بینم لایبکه تو مقام نبوت نداری و فقط وزیر و کمک کار من هستی و از راه خیر جدا نمی‌شوی»

بعثت به برگزیده شدن حضرت محمد صلی الله علیه و آله به پیامبری و آغاز رسالت او اشاره دارد که بنابر مشهور، در ۲۷ رجب سال چهارم عام الفیل روی داده است. از این رو در فرهنگ شیعی

۲۷ رجب، به عنوان «عید مبعث» گرامی داشته می‌شود. روزی که در آن پیامبر ﷺ به نبوت برگزیده شد به مبعث شناخته می‌شود.

بعثت پیامبر سرآغاز دین اسلام و مقدمه بر چیدن شدن بت پرستی از حجاز بود. بعثت به معنای برگزیدن فردی به پیامبری از سوی خدا و آغاز دوره نبوتش است. هر چند بعثت درباره برگزیدن همه پیامبران به نبوت کاربرد دارد اما از آن برگزیدن حضرت محمد به پیامبری متبادر می‌شود. از این رو در فرهنگ اسلامی، روز مبعث به روزی گفته می‌شود که حضرت محمد ﷺ به رسالت مبعوث شده است. بعثت در لغت به معنای برانگیختن است. همچنین به معنای ارسال و روانه کردن نیز آمده است. بعثت در قرآن کریم، به معنای برانگیختن و فرستادن پیامبران برای هدایت مردم (بقره/۲۱۳، نحل/۳۶، اسراء/۱۷) و نیز حشر مردگان به کار رفته است (یس/۵۲، بقره/۵۶، حج/۷)

از آنجاکه علی بن ابیطالب ﷺ از همه استعداد های بزرگ و معرفت های بنیادین انسان و جهان و عالیترین کمالات برخوردار بوده است و نظریه اینکه آن حضرت دارای شخصیت فوق تصویری است که بوسیله آن توانسته است از هرگونه علائق نژادی و عاطفی و احساسات خام و خودمحوری و گرفتار شدن در میان حلقه های زنجیر تاریخ و جاذبه های مقام پرستی خود را رها و آزاد سازد، و با عنایت به چگونگی رابطه ای که از دوران طفولیت با رسول خدا ﷺ داشته است و در یک کلام معرفت و شناخت امیرالمؤمنین به آن پیشوای الهی در حد اعلا بوده است، این سؤال مطرح می شود که شخصیت پیامبر اکرم ﷺ به طور عام و بعثت نبوی به طور خاص از منظر امام علی ﷺ چگونه ترسیم شده و دیدگاه امام علی ﷺ در معرفی ابعاد شخصیت آسمانی رسول خدا ﷺ به طور عام و بعثت نبوی به طور خاص چیست؟ (نمودار شماره ۱)

شناخت بعثت پیامبر اسلام ﷺ در نهج البلاغه

سیمای محمد ﷺ و شناخت سیره نبوی در نهج البلاغه

نمودار شماره ۱) اهمیت موضوع تحقیق: سیمای بعثت پیامبر اسلام ﷺ بر اساس نهج البلاغه پدیده انقلاب از نظر جامعه‌شناسی انقلاب، از آغاز تا به سرانجام سه مرحله راطی می‌کند. اولین مرحله، شکل‌گیری شرایط انقلابی در جامعه است، یعنی دگرگونی‌هایی که در جامعه رخ می‌دهد و آن را از وضعیتی عادی به وضعیت انقلابی می‌رساند. در وضعیت انقلابی احتمال وقوع جنبش انقلابی وجود دارد، یعنی ممکن است عواملی دست به دست هم بدهند و سبب وقوع انقلابی شوند. مرحله دوم، با وقوع جنبش انقلابی آغاز می‌شود که ممکن است در شرایط خاصی موفق به سرنگون کردن رژیم حاکم شده و انقلابیون را به قدرت برساند. بررسی فرآیند جنبش انقلابی و عوامل موثر در قوت و ضعف آن از بخش‌های مهم جامعه‌شناسی انقلاب است. سومین مرحله پس از به قدرت رسیدن انقلابیون شروع می‌شود، که در آن انقلابیون سعی در ساختن دولت و جامعه آرمانی خود می‌کنند تا به تدریج جامعه به سوی عادی شدن مجدد حرکت کند و انقلاب به پایان برسد. بحث نظریه‌های مربوط به پیامدهای انقلاب، که از جدیدترین بخش‌های مطالعات انقلاب است، معطوف به این مرحله و عوامل اثرگذار در کم و کیف دستاوردهای انقلاب است (پناهی، ۱۳۸۹: ۲۴).

بعثت پیامبر اسلام ﷺ به منزله واقعی و حقیقی انقلابی الهی و اسلامی محسوب شده و بر این اساس سعی مقاله حاضر تبیین چگونگی آن، بر اساس سه مرحله پیشین (شرایط قبل از بعثت، مرحله وقوع و شکل‌گیری بعثت و همچنین آثار و ثمرات بعثت) از منظر امام علی (ع) در نهج البلاغه خواهد بود.

سوالات اصلی پژوهش حاضر عبارتند از:

۱. شناخت ابعاد گوناگون بعثت پیامبر اسلام ﷺ از زبان امام علی (ع) در نهج البلاغه چگونه

است؟

۲. امام علی (ع) در نهج البلاغه چگونه بعثت پیامبر اسلام ﷺ را توصیف، معرفی و ترسیم

نموده است؟

۳. بر اساس جمع بندی تصویر ارائه شده چگونه می توان مدلی جامع طراحی نمود؟
سوالات فرعی پژوهش حاضر عبارتند از:
۱. چه بخشی از نهج البلاغه اختصاص به موضوع شناخت بعثت پیامبر اسلام ﷺ داشته است؟
  ۲. تعداد عناوین مورد بررسی به تفکیک ساختار نهج البلاغه (خطب، نامه ها و حکمت ها) چگونه است؟
  ۳. تعداد عناوین مورد بررسی در زمینه شناخت بعثت پیامبر اسلام ﷺ به چه مباحثی پرداخته اند؟
  ۴. چگونه می توان موضوعات اصلی مطرح شده در عناوین مورد بررسی در خصوص شناخت بعثت پیامبر اسلام ﷺ را دسته بندی و قهرست نویسی کرد؟
  ۵. بر اساس دسته بندی مورد نظر، موضوعات اصلی در خصوص شناخت بعثت پیامبر اسلام ﷺ در نهج البلاغه چگونه اولویت بندی می شوند؟ رتبه گذاری آنها چگونه است؟ کدامین موضوعات اصلی از فراوانی بیشتری برخوردارند؟ چگونه می توان موضوعات اصلی را رتبه بندی نمود؟
  ۶. عناصر اساسی مدل جامع پیشنهادی شناخت بعثت پیامبر اسلام ﷺ در نهج البلاغه کدامند؟

۱. سابقه و پیشینه تحقیق

جرج جرداق نهج البلاغه پژوه مسیحی در کتاب ارزشمند «شگفتی های نهج البلاغه» (۱۳۵۶، ۳۴) به بررسی کاربردی و جامع یازده موضوع خاص، از جمله علی و خدا، علی و پیامبران، علی و محمد ﷺ، علی و امامت، علی و قرآن، علی و دنیا، علی و آخرت، علی و عدالت، علی و حکومت، علی و اخلاق، و علی و علی پرداخته است.

کتاب «بهج الصباغه فی شرح نهج البلاغه» نوشته علامه محمد تقی شوشتری (۱۳۷۶، ج ۲، ص ۱۲۱ تا ۵۱۲)، یکی از شرح های مهم نهج البلاغه است که در چهارده مجلد نسبتاً

قطوران انتشار یافته، نقطه عطفی در شرح نویسی نهج البلاغه ایجاد کرده است. این شرح به مثابه «نخستین شرح موضوعی نهج البلاغه» تلقی می‌شود که مرحوم علامه شوشتری در ۶ فصل تنظیم کرده است. هریک از این فصل‌ها در موضوع خاصی است و در مجموع، ۹۳۳ عنوان را دارا می‌باشد. فصل ششم کتاب مذکور (جلد دوم) در خصوص «نبوت خاصه در نهج البلاغه» (شامل ۵۲ عنوان و ۲۹ صفحه) گزارش شده است

کتاب «مصادر الدراسة عن نهج البلاغه» نوشته «حیدرالکاسم الحیدری» بوده که توسط آستان مقدس علوی (نجف - عراق) در سال ۲۰۱۱ میلادی در ۱۴۷ صفحه منتشر شده و به معرفی کتابشناختی ۵۹۳ مدرک علمی پرداخته است. بررسی تحقیق محمدعلی زکی (۱۳۹۸، ص ۴) در خصوص معرفی و نقد کتاب مذکور بیانگر آن بوده که تعداد ۵۹۳ اثر علمی معرفی شده در حوزه نهج البلاغه قابل تفکیک در پنج موضوع اصلی و ۵۶ موضوع فرعی " بوده اند که چهار اثر علمی معرفی شده در زمینه «محمد ﷺ در نهج البلاغه» شمارش شده است.

تولیدات علمی در خصوص موضوع تحقیق حاضر در دو بخش مقالات مجلات و همچنین حوزه نشر کتاب به تفکیک ذیل قابل ارائه می‌باشند:

الف) مقالات مجلات علمی

۱. سیمای پیامبر اسلام ﷺ در آینه نهج البلاغه (جواد حسینی، ۱۳۸۳)
۲. سیمای پیامبر اعظم ﷺ در نهج البلاغه (مرتضی رحیمی، ۱۳۸۵)
۳. شخصیت پیامبر اعظم ﷺ از منظر نهج البلاغه (عبدالمجید زهادت، ۱۳۸۵)
۴. زمینه‌های تاریخی و جامعه‌شناختی بعثت (علی اکبر نوایی، ۱۳۸۶)
۵. اهداف و دستاوردهای بعثت پیامبران ﷺ در قرآن و نهج البلاغه (تهمینه پارسایی، ۱۳۹۰)

۶. تحلیل اهداف بعثت پیامبر اسلام در روایات (مهدی مهریزی، ملیحه نقوی مقدم، ۱۳۹۱)

۷. قرابت قرآن و نهج البلاغه در بیان اوصاف پیامبر اکرم ﷺ (شهین قهرمان ایزدی)

و منصور پهلوان، ۱۳۹۳)

ب) کتابهای منتشره

۱. سیمای محمد ﷺ در نهج البلاغه (شکرالله جهان مهین، ۱۳۵۹)
۲. پیامبر اعظم ﷺ در نهج البلاغه (قادر فاضلی، ۱۳۸۸)
۳. سیمای پیامبر اعظم درآینه نهج البلاغه (محمد تقی مصباح یزدی، ۱۳۹۰)
۴. سیمای پیامبر اکرم ﷺ در نهج البلاغه (عبدالمجید زهدات، ۱۳۹۲)
۵. سیرة الرسول الاعظم ﷺ فی نهج البلاغه (السید هاشم المیلانی، ۲۰۱۲ میلادی)
۶. صوره النبی ﷺ فی نهج البلاغه (عباس علی حسین فحام، ۱۳۹۳)

بررسی سابقه تحقیق گویای آن است که کتاب سیمای محمد ﷺ در نهج البلاغه نوشته شکرالله جهان مهین، عمدتاً سعی بر آن داشته که نواقص کتاب الدلیل را برطرف نماید. علاوه بر آن جلد دوم اثر ارزشمند بهج الصباغه شرح نهج البلاغه شیخ شوشتری به مثابه تحقیقی جامع در خصوص موضوع تحقیق تلقی شده که اثر شکرالله جهان مهین را نیز کامل تر نموده و چندین مورد از نهج البلاغه را به آن تحقیق افزوده است. کتاب هاشم میلانی نیز سعی نموده به معرفی موضوعی ابعاد گوناگون سیره نبوی در نهج البلاغه پرداخته و نمونه‌ها یی از متن نهج البلاغه بر اساس عنوان کتاب گزارش نموده است. اگرچه اثری ارزشمند در این حوزه شمرده شده ولیکن خواننده به طور مشخص، کامل و جامع نسبت به سیمای ابعاد مختلف بعثت پیامبر ﷺ آشنایی پیدا نمی‌نماید.

تحقیق حاضر اگرچه باتکیه بر اطلاعات ارزشمند اثر علمی شیخ شوشتری بنیان گذاشته شده است ولیکن آن اثر معتبر به معرفی هر کدام از موارد نهج البلاغه به صورت جداگانه پرداخته و شناختی جزیره‌ای و بریده بریده در اختیار خواننده قرار داده است. بر این اساس، هدف اصلی مقاله حاضر برطرف نمودن این چالش علمی بوده است. بنابراین پس از معرفی تمامی موارد نهج البلاغه، در پایان سعی بر آن داشته که نگرشی منسجم، منظم و سیستماتیک نسبت به موضوع بعثت پیامبر اسلام ﷺ از زبان امام علی علیه السلام گزارش شود. تاب‌دین وسیله

نگاهی جامع، منسجم و یکپارچه در قالب ارائه مدلی کامل و جدید نسبت به موضوع تحقیق در اختیار خواننده قرارداد شده و این مهم بیانگر برجستگی، تمایز و تفاوت پژوهش حاضر در مقایسه به سایر تحقیقات انجام شده پیشین می باشد.

۲. چارچوب روش تحقیق

باتوجه به هدف تحقیق، نوع پژوهش بر اساس «استفاده از منابع موجود» (مطالعه کتابخانه‌ای یا اسنادی) و روش گردآوری اطلاعات «روش تحلیل محتوا» در نظر گرفته شد. مراحل تحقیق حاضر به صورت ذیل انجام گرفته است:

الف) مراجعه به منابع و فهارس موضوعی نهج البلاغه در راستای شناسایی اولیه موارد مربوط به موضوع اسلام:

۱. الکاشف عن الفاظ نهج البلاغه اثر جواد مصطفوی

۲. تصنیف نهج البلاغه اثر لبیب بیضون

۳. الهادی الی موضوعات نهج البلاغه تألیف آیه اله مشکینی

۴. الدلیل علی موضوعات نهج البلاغه، تألیف علی انصاریان

۵. المعجم الموضوعی لنهج البلاغه اثر اویس کریم محمد

۶. الکتاب المعجم لموضوعات نهج البلاغه اثر سید کاظم ارفع

۷. شرح نهج البلاغه صبحی صالح

ب) استخراج موارد معرفی «پیامبر اکرم ﷺ در نهج البلاغه» بر حسب دو منبع مرجع

نهج البلاغه:

۱. بهج الصباغه شرح نهج البلاغه شیخ شوشتری (جلد دوم) (گزارش ۵۲ مورد)

۲. سیمای محمد ﷺ در نهج البلاغه (شکرالله جهان مهین، ۱۳۵۹) (گزارش ۴۹ مورد)

بر اساس دو منبع مورد بررسی، در مجموع ۵۲ عنوان در بخش «پیامبر اکرم ﷺ» در نهج البلاغه شناسایی گردید که در مرحله ارزیابی و پالایش تعداد ۱۴ مورد خارج از موضوع «بعثت پیامبر اکرم ﷺ» ارزیابی شده و حذف گردیدند و در پایان بررسی تعداد ۳۸ عنوان نهایی

شد.

ج) مطالعه، فیش برداری و فهرست نویسی نهایی و جامع در خصوص معرفی «بعثت پیامبر اکرم ﷺ در نهج البلاغه» بر حسب ۳۸ عنوان نهایی به تفکیک خطب، نامه‌های نهج البلاغه.

د) نگارش نهایی گزارش تحلیل داده‌های تحقیق بر اساس ۳۸ عنوان معرفی «بعثت پیامبر اکرم ﷺ در نهج البلاغه» به ترتیب ساختار نهج البلاغه (خطب، نامه‌های نهج البلاغه) بر اساس ترجمه فارسی فیض الاسلام.

۳. تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق

بخش اول: خطبه‌های نهج البلاغه

۱. خطبه ۱ فراز ۳۸ تا ۴۱:

«إِلَىٰ أَنْ بَعَثَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ مُحَمَّدًا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ لِإِنِّجَازِ عِدَّتِهِ وَإِتْمَامِ نُبُوتِهِ، مَاخُودًا عَلَى التَّبْيِينِ مِثَاقَهُ، مَشْهُورَةً سِمَاتُهُ، كَرِيمًا مِيلَادُهُ. وَأَهْلُ الْأَرْضِ يَوْمَئِذٍ مِلَّةٌ مُتَّفِقَةٌ، وَأَهْوَاءُ مُنْتَشِرَةٌ، وَطَرَائِقُ مُتَشَتَّتَةٌ، بَيْنَ مُسَبِّهِ اللَّهِ بِخَلْقِهِ، أَوْ مُلْجِدٍ فِي اسْمِهِ، أَوْ مُشِيرٍ إِلَىٰ غَيْرِهِ، فَهَدَاهُمْ بِهِ مِنَ الضَّلَالَةِ، وَأَنْقَذَهُمْ بِمَكَانِهِ مِنَ الْجَهَالَةِ. ثُمَّ اخْتَارَ سُبْحَانَهُ لِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ لِقَاءَهُ، وَرَضِيَ لَهُ مَا عِنْدَهُ، وَ أَكْرَمَهُ عَنِ دَارِ الدُّنْيَا، وَرَغِبَ بِهِ عَنِ مَقَامِ الْبَلْوَى، فَقَبَّضَهُ إِلَيْهِ كَرِيمًا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ، وَ خَلَّفَ فِيكُمْ مَا خَلَّفَتِ الْأَنْبِيَاءُ فِي أُمَّمِهَا، إِذْ لَمْ يَثْرِكُوهُمْ هَمَلًا، بِغَيْرِ طَرِيقٍ وَاضِحٍ، وَلَا عَلَمٍ قَائِمٍ» (و خداوند سبحان، محمد رسول الله ﷺ را فرستاد تا وعده خود برآورد و دور نبوت به پایان برد. در حالی که از پیامبران برایش پیمان گرفته شده بود. نشانه‌های پیامبری اش آشکار شد و روز ولادتش با کرامتی عظیم همراه بود. در این هنگام مردم روی زمین به کیش و آیین پراکنده بودند و هرکس را باور و عقیدتی و آیین و رسمی دیگر بود: پاره‌ای خدا را به آفریدگانش تشبیه می‌کردند. پاره‌ای او را به نامهایی منحرف می‌خواندند و جماعتی می‌گفتند که این جهان هستی، آفریده دیگری است. خداوند به

رسالت محمد ﷺ آنان را از گمراهی برهانید و ننگ جهالت از آنان بزدود
 خداوند سبحان، مرتبت قرب و لقای خود را به محمد ﷺ عطا کرد و برای او آن را
 پسندید که در نزد خود داشت. پس عزیزش داشت و از این جهان فرودین که قرین بلا و
 محنت است، روی گردانش نمود و کریمانه جانش بگرفت. درود خدا بر او و خاندانش باد.
 محمد ﷺ نیز در میان امت خود چیزهایی به ودیعت نهاد که دیگر پیامبران در میان امت خود
 به ودیعت نهاده بودند زیرا هیچ پیامبری امت خویش را بعد از خود سرگردان رها نکرده
 است، بی آنکه راهی روشن پیش پایشان گشوده باشد یا نشانه‌ای صریح و آشکار برای
 هدایتشان قرار داده باشد

*فلسفه و چیستی بعثت (۵مورد، فراز ۳۸ و ۴۱)

*شرایط قبل از بعثت (۵مورد، فراز ۳۹)

*آثار و ثمرات بعثت (۲مورد، فراز ۳۹)

*خصائص پیامبر در حوزه بعثت (۵مورد، فراز ۴۰)

۲. خطبه ۲ فراز ۵ تا ۱۰:

«وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، أَرْسَلَهُ بِالذِّينِ الْمَشْهُورِ، وَالْعِلْمِ الْمَأْتُورِ، وَالْكِتَابِ
 الْمَسْطُورِ، وَالنُّورِ السَّاطِعِ، وَالصِّبْيَاءِ اللَّامِعِ، وَالْأَمْرِ الصَّادِعِ، إِزَاحَةً لِلشُّبُهَاتِ، وَاحْتِجَاجاً
 بِالْبَيِّنَاتِ، وَتَحْذِيراً بِالْآيَاتِ، وَتَحْوَيفاً بِالْمَثَلَاتِ، وَالنَّاسِ فِي فِتْنٍ أَنْجَدَمَ فِيهَا حَبْلُ الدِّينِ،
 وَتَزَعَزَعَتْ سَوَارِي الْيَقِينِ، وَاخْتَلَفَ النَّجْرُ، وَتَشَتَّتَ الْأَمْرُ، وَصَاقَ الْمَخْرَجُ، وَعَمِيَ الْمَصْدَرُ،
 فَالْهَدَى خَامِلٌ، وَالْعَمَى شَامِلٌ. عُصِيَ الرَّحْمَنُ، وَنُصِرَ الشَّيْطَانُ، وَخُذِلَ الْإِيمَانُ، فَانْهَارَتْ
 دَعَائِمُهُ، وَتَنَكَّرَتْ مَعَالِمُهُ، وَدَرَسَتْ سُئُلُهُ، وَعَفَّتْ شُرُكُهُ. أَطَاعُوا الشَّيْطَانَ فَسَلَكُوا مَسَالِكَهُ،
 وَوَرَدُوا مَنَاهِلَهُ، بِهِمْ سَارَتْ أَعْلَامُهُ، وَقَامَ لَوَاؤُهُ، فِي فِتْنٍ دَاسَتْهُمْ بِأَخْفَافِهَا، وَوَطَّئَتْهُمْ بِأَطْلَافِهَا،
 وَقَامَتْ عَلَى سَنَابِكِهَا، فَهَمَّ فِيهَا تَائِهُونَ حَائِرُونَ جَاهِلُونَ مَفْتُونُونَ، فِي خَيْرِ دَارٍ، وَشَرِّ جِيرَانٍ،
 نَوْمُهُمْ سُهْوٌ، وَكَحْلُهُمْ دُمُوعٌ، بِأَرْضٍ عَالِمُهَا مُلْجَمٌ، وَجَاهِلُهَا مُكْرَمٌ.» (و شهادت می‌دهم که
 محمد (صلی الله علیه و آله) بنده او و پیامبر اوست که او را فرستاد با آیینی چون آفتاب

تابنده، پرآوازه و دانشی برتر و کتابی نوشته شده و فروغی تابان و پرتوی درخشان و فرمانی قاطع تا حق از باطل بازشناساند، و زنگ شبهت از دلها بزدايد. محمد (صلی الله علیه و آله) برای اثبات پیامبری خویش حجتها آورد و مردمان را با آیات کتاب خود بیم داد و با ذکر عقوبتها و کیفرها که بر امتهای پیشین رفته بود، بترسانید. مردمان در فتنه‌هایی گرفتار بودند، که در آن رشته دین گسسته بود و پایه یقین شکست برداشته و می‌لرزید. هرکس به چیزی که خود اصل می‌پنداشت چنگ زده بود. کارها پراکنده و درهم، راه بیرون شدن از آن فتنه‌ها باریک، طریق هدایت مسدود و کوری و بی‌خبری انسان شایع و همه‌گیر که هدایت را آوازه‌ای نبود. خدا را گناه می‌کردند و شیطان را یار و یاور بودند. ایمان خوار و ذلیل بود، ستونهایش از هم گسیخته و نشانه‌هایش دگرگون و راههایش ویران و جاده‌هایش محو و ناپدید، همگان در راه شیطان گام می‌زدند و از آب‌سخور او می‌نوشیدند. به یاری این قوم بود که شیطان پرچم پیروزی برافراشت و فتنه‌ها برانگیخت و آنان را در زیر پاهای خود فرو کوفت و پی سپر سمهای خود نمود. آنان، در آن حال، حیرت زده و نادان و فریب خورده بودند و بهترین خانه‌ها را بدترین همسایه. شبها خواب به چشمانشان نمی‌رفت و سرمه دیدگان‌شان سرشک خونین بود. آنجا سرزمینی بود که بر دانایش چون ستوران لگام می‌زدند و نادانش را بر اورنگ عزت می‌نشانند.

*شهادت به رسالت نبوی (فراز ۵)

*فلسفه و چیستی بعثت (۱۰مورد، فراز ۵)

*شرایط قبل از بعثت (۲۵مورد، فراز ۶ تا ۱۰)

۳. خطبه ۲۶ فراز ۱ تا ۳:

«إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ بَعَثَ مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ نَذِيرًا لِلْعَالَمِينَ، وَأَمِينًا عَلَى التَّنْزِيلِ، وَأَنْتُمْ مَعْشَرَ الْعَرَبِ عَلَى شَرِّ دِينٍ، وَفِي شَرِّ دَارٍ، مُنِيخُونَ بَيْنَ حِجَاةِ حُثَيْنِ، وَحَيَاتِ صِمٍّ، تَشْرَبُونَ الْكَلْدِرَ، وَتَأْكُلُونَ الْجَشِيبَ، وَتَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ، وَتَقَطُّعُونَ أَرْحَامَكُمْ، الْأَصْنَامُ فِيكُمْ مَنصُوبَةٌ، وَالْأَنْثَامُ بِكُمْ مَعْصُوبَةٌ.» «خداوند، پیامبر اسلام، حضرت محمد ﷺ را هشداردهنده

جهانیان مبعوث فرمود، تا امین و پاسدار وحی الهی باشد، آنگاه که شما ملت عرب، بدترین دین را داشته، و در بدترین خانه زندگی می‌کردید، میان غارها، سنگهای خشن و مارهای سمی خطرناک فاقد شنوایی، بسر می‌بردید، آبهای آلوده می‌نوشیدید. و غذاهای ناگوار می‌خوردید، خون یکدیگر را به ناحق می‌ریختید، و پیوند خویشاوندی را می‌بریدید، بتها میان شما پرستش می‌شد، و مفسد و گناهان، شما را فرا گرفته بود.

*خصائص پیامبردرحوزه بعثت (دومورد، فرازا)

*شرایط قبل ازبعثت (۱۱مورد، فرازاتا ۳)

۴. خطبه ۳۳ فرازا ۲:

«إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ بَعَثَ مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ، وَلَيْسَ أَحَدٌ مِنَ الْعَرَبِ يَقْرَأُ كِتَابًا، وَلَا يَدْعِي نُبُوَّةً، فَسَاقَ النَّاسَ حَتَّى بَوَّأَهُمْ مَحَلَّتَهُمْ، وَبَلَّغَهُمْ مَنْجَاتَهُمْ، فَاسْتَقَامَتْ فَنَاتُهُمْ، وَأَظْمَأَتْ صِفَاتُهُمْ.» «همانا خداوند هنگامی محمد ﷺ را مبعوث فرمود که هیچ کس از عرب، کتاب آسمانی نداشت، و ادعای پیامبری نمی‌کرد، پیامبر ﷺ مردم جاهلی را به جایگاه کرامت انسانی پیش برد و به رستگاری رساند، که سرنیزه‌هایشان کندی نپذیرفت و پیروز شدند و جامعه آنان استحکام گرفت.

*شرایط قبل ازبعثت (۲مورد، فرازا)

*آثاروثمرات بعثت (۴مورد، فرازا)

۵. خطبه ۷۱ فرازاتا ۷:

«اللَّهُمَّ دَاخِيَ الْمَدْحُورَاتِ، وَدَاعِمِ الْمَسْمُوكَاتِ، وَجَابِلِ الْقُلُوبِ عَلَى فِطْرَتِهَا: شَقِيهَا وَسَعِيدِهَا. اجْعَلْ شَرَائِفَ صَلَوَاتِكَ، وَتَوَاقِي بَرَكَاتِكَ، عَلَى مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ، الْخَاتَمِ لِمَا سَبَقَ، وَالْفَاتِحِ لِمَا انْعَلَقَ، وَالْمُعْلِنِ الْحَقِّ بِالْحَقِّ، وَالِدَّافِعِ جَيْشَاتِ الْأَبَاطِيلِ، وَالِدَّامِغِ صَوْلَاتِ الْأَصَالِيلِ، كَمَا حُمِلَ فَاضْطَلَعَ، قَائِمًا بِأَمْرِكَ، مُسْتَوْفِرًا فِي مَرْضَاتِكَ، غَيْرَ نَاكِيلٍ عَنْ قُدَمِ، وَلَا وَاهِ فِي عَزْمِ، وَاعِيًا لِرُوحِيكَ، حَافِظًا لِعَهْدِكَ، مَا ضِيًّا عَلَى نَفَاذِ أَمْرِكَ؛ حَتَّى أَوْرَى قَبَسَ الْقَابِسِ، وَأَضَاءَ الظَّرِيقِ لِلْحَابِطِ، وَهُدَيْتَ بِهِ الْقُلُوبَ بَعْدَ خَوْصَاتِ الْمُتَنِّ، وَالْأَنَامِ وَأَقَامَ بِمُوضِحَاتِ

الْأَعْلَامِ، وَنِيرَاتِ الْأَحْكَامِ، فَهُوَ أَمِينُكَ الْمَأْمُونُ، وَخَازِنُ عِلْمِكَ الْمَخْزُونُ، وَشَهِيدُكَ يَوْمَ الدِّينِ، وَبَعِيثُكَ بِالْحَقِّ، وَرَسُولُكَ إِلَى الْخَلْقِ.

الدعاء للنبي

اللَّهُمَّ أَسْخِ لَهُ مَفْسَحًا فِي ظِلِّكَ، وَاجْزِهِ مَصَاعِفَاتِ الْخَيْرِ مِنْ فَضْلِكَ. اللَّهُمَّ أَعْلِ عَلِيَّ بِنَاءِ الْبَنَانِ بِنَاءَهُ، وَأَكْرِمِ لَدَيْكَ مَنْزِلَتَهُ، وَأَتِمِّمْ لَهُ نُورَهُ، وَاجْزِهِ مِنْ ابْتِعَائِكَ لَهُ مَقْبُولَ الشَّهَادَةِ، مَرْضَى الْمَقَالَةِ، ذَا مَنْطِقٍ عَدْلٍ، وَخُطْبَةٍ فَضْلٍ. اللَّهُمَّ اجْمَعْ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُ فِي بَرْدِ الْعَيْشِ، وَقَرَارِ النِّعْمَةِ، وَمُنَى الشَّهَوَاتِ، وَأَهْوَاءِ اللَّذَاتِ. وَرِخَاءِ الدَّعَةِ وَمُنْتَهَى الطَّمَأْنِينَةِ، وَتُحْفِ الْكِرَامَةِ «بارخدایا! ای گستراننده هر گسترده، و ای نگهدارنده آسمانها، و ای آفریننده دلها بر فطرتهاى خویش، دلهاى رستگار و دلهاى شقاوت زده. گرامى ترين درودها و افزون ترين برکات خود را بر محمد ﷺ بنده و فرستادهات اختصاص ده، که خاتم پیامبران گذشته است، و گشاینده درهاى بسته و آشکارکننده حق با برهان است. دفع کننده لشگرهاى باطل، و درهم کوبنده شوکت گمراهان است، آنگونه که بار سنگین رسالت را بر دوش کشید، و به فرمانت قیام کرد، و به سرعت در راه خشنودی تو گام برداشت، حتى یک قدم به عقب برنگشت، و اراده او سست نشد، و در پذیرش و گرفتن وحی، نیرومند بود، حافظ و نگهبان عهد و پیمان تو بود، و در اجرای فرمانت تلاش کرد تا آنجا که نور حق را آشکار، و راه را برای جاهلان روشن ساخت، و دلهاىی که در فتنه و گناه فرو رفته بودند هدایت شدند. پرچمهاى حق را برافراشت احکام نورانى را برپا کرد، پس او پیامبر امین، و مورد اعتماد، و گنجینه دار علم نهران تو، و شاهد روز رستاخیز، و برانگیخته تو برای بیان حقائق، و فرستاده تو به سوى مردم است.

دعا برای پیامبر ﷺ پروردگارا! برای پیامبر ﷺ در سایه لطف خود جای با وسعتی بگشای، و از فضل و کرامت پاداش او را فراوان گردان. خداوندا! کاخ آیین او را از هر بنایی برتر، و مقام او را در پیشگاه خود گرامی دار، نورش را کامل گردان، و پاداش رسالت او را پذیرش گواهی و شفاعت و قبول گفتار او قرار ده، زیرا که دارای منطقی عادلانه، و راه جداکننده حق

از باطل بود. بارخدایا! بین ما و پیغمبرت در نعمتهای جاویدان، و زندگانی خوش، و آرزوهای برآورده، و خواسته‌های به انجام رسیده، در کمال آرامش، و در نهایت اطمینان، همراه با مواهب و هدایای باارزش، جمع گردان!

*خصائص و شخصیت پیامبر در حوزه بعثت (۱۳ مورد، فراز تا ۳ و ۴)

*آثار و ثمرات بعثت (۵ مورد، فراز ۳ و ۴)

*دعای برای پیامبر (فراز ۵ تا ۷)

۶. خطبه ۸۲ فراز ۳:

«وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ - عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، أَرْسَلَهُ لِإِنْفَازِ أَمْرِهِ، وَإِنْهَاءِ عُنْدِهِ وَتَقْدِيمِ نُذْرِهِ». «وگواهی می‌دهم که محمد ﷺ بنده و فرستاده اوست، او را فرستاده تا فرمانهای خدا را اجرا کند و بر مردم حجت را تمام کرده، آنها را در برابر اعمال ناروا بترساند.

*شهادت به رسالت نبوی (فراز ۳)

*فلسفه و چیستی بعثت (۳ مورد، فراز ۳)

۷. خطبه ۸۸ فراز تا ۳:

«أَرْسَلَهُ عَلَى حِينِ فِتْرَةٍ مِنَ الرُّسُلِ، وَطُولِ هَجْعَةٍ مِنَ الْأُمَمِ، وَاعْتِرَازِ مِنَ الْفِتَنِ، وَأَنْتَشَارِ مِنَ الْأُمُورِ، وَتَلَطُّ مِنَ الْحُرُوبِ، وَالذُّنْيَا كَاسِفَةً الثُّورِ، ظَاهِرَةً الْغُرُورِ، عَلَى حِينِ اصْفِرَارٍ مِنْ وَرَقِهَا، وَإِيَاسٍ مِنْ ثَمَرِهَا، وَأَغْوَارٍ مِنْ مَائِهَا، قَدْ دَرَسَتْ مَنَازِ الْهُدَى، وَظَهَرَتْ أَعْلَامُ الرِّدَى، فَهِيَ مُتَجَبِّهَةٌ لِأَهْلِهَا، عَابِسَةٌ فِي وَجْهِ طَالِبِهَا، ثَمَرُهَا الْفِتْنَةُ، وَطَعَامُهَا الْجِيفَةُ، وَشِعَارُهَا الْخَوْفُ، وَدِنَارُهَا السَّيْفُ. فَاعْتَبِرُوا عِبَادَ اللَّهِ، «خدا پیامبر اسلام را هنگامی مبعوث فرمود که از زمان بعثت پیامبران پیشین مدتها گذشته، و ملت‌ها در خواب عمیقی فروخفته بودند، فتنه و فساد جهان را فرا گرفته و اعمال زشت رواج یافته بود، آتش جنگ همه جا زبانه می‌کشید و دنیا بی‌نور، پر از مکر و فریب گشته بود، برگهای درخت زندگی به زردی گراییده و از میوه آن خبری نبود، آب حیات فرو خشکید و نشانه‌های هدایت کهنه و ویران شده بود، پرچمهای هلاکت و گمراهی آشکار و دنیا با قیافه زشتی به مردم می‌نگریست، و با چهره‌ای عبوس و

غم‌آلود با اهل دنیا روبرو می‌گشت. میوه درخت دنیا در جاهلیت فتنه، و خوارکش مردار، و در درونش وحشت و اضطراب، و بر بیرون شمشیرهای ستم حکومت داشت. ای بندگان خدا! از روزگار جاهلیت عبرت بگیرید،

*شرایط قبل از بعثت (۱۷ مورد، فراز ۳ تا ۳)

۸. خطبه ۹۳ فراز ۴ تا ۷:

«حَتَّى أَفْضَتْ كِرَامَةَ اللَّهِ سُبْحَانَهُ إِلَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ، فَأَخْرَجَهُ مِنْ أَفْضَلِ الْمَعَادِنِ مَنِيئًا وَأَعَزَّ الْأُرُومَاتِ مَعْرَسًا مِنَ الشَّجَرَةِ الَّتِي صَدَعَمِنَهَا أَنْبِيَاءُهُ، وَأَنْتَجَبَمِنَهَا أُمَّنَاءُهُ. عَثْرَتْهُ خَيْرُ الْعَثَرِ وَأُسْرَتْهُ خَيْرُ الْأُسْرِ، وَشَجَرَتْهُ خَيْرُ الشَّجَرِ؛ نَبَتْ فِي حَرَمٍ، وَبَسَقَتْ فِي كَرَمٍ، لَهَا فُرُوعٌ طَوَالٌ، وَنَمْرٌ لَا يَبَالُ. فَهُوَ إِمَامٌ مَنِ اتَّقَى، وَبَصِيرَةٌ مَنِ اهْتَدَى، وَسِرَاجٌ لَمَعَ ضَوْؤُهُ، وَشَهَابٌ سَطَعَ نُورُهُ وَزَنَدٌ بَرَقَ لَمَعُهُ؛ سِيرَتْهُ الْقَصْدُ وَسُنَّتَهُ الرُّشْدُ، وَكَلَامُهُ الْفَضْلُ، وَحُكْمُهُ الْعَدْلُ؛ أَرْسَلَهُ عَلَيَّ حِينَ فِتْرَةٍ مِنَ الرُّسُلِ، وَهَفْوَةٍ عَنِ الْعَمَلِ، وَعَبَاوَةٍ مِنَ الْأُمَمِ.» «تا اینکه کرامت اعزاز نبوت از طرف خدای سبحان به حضرت محمد ﷺ رسید، نهاد اصلی وجود او را از بهترین معادن استخراج کرد، و نهال وجود او را در اصیل‌ترین و عزیزترین سرزمینها کاشت و آبیاری کرد، او را از همان درختی که دیگر پیامبران و امنیان خود را از آن آفرید به وجود آورد، که عترت او بهترین عترتها، خاندانش بهترین خاندانها، و درخت وجودش از بهترین درختان است، در حرم امن خدا روید، و در آغوش خانواده کریمی بزرگ شد، شاخه‌های بلند آن سر به آسمان کشیده که دست کسی به میوه آن نمی‌رسید. پس، پیامبر ﷺ پیشوای پرهیزکاران، و وسیله بینایی هدایت خواهان است، چراغی با نور درخشان، و ستاره‌ای فروزان، و شعله‌ای با برقه‌های خیره‌کننده و تابان است، راه و رسم او با اعتدال و روش زندگی او صحیح و پایدار، و سخنانش روشن‌گر حق و باطل، و حکم او عادلانه است. خدا او را زمانی مبعوث فرمود که با زمان پیامبران گذشته فاصله طولانی داشت و مردم از نیکوکاری فاصله گرفته، و امتهای، به جهل و نادانی گرفتار شده بودند.

*خصائص و شخصیت پیامبر در حوزه بعثت (۲۰ مورد، فراز ۴ تا ۶)

*شرایط قبل از بعثت (۳ مورد، فرازا ۷)

۹. خطبه ۹۴ فرازا تا ۳:

«بَعَثَهُ وَالنَّاسُ ضَلَالًا فِي حَيْرَةٍ، وَحَاطِبُونَ فِي فِتْنَةٍ، قَدْ اسْتَهْوَتْهُمْ الْأَهْوَاءُ، وَاسْتَرَلَتْهُمْ الْكِبْرِيَاءُ، وَاسْتَحَفَّتْهُمْ الْجَاهِلِيَّةُ الْجَهْلَاءُ؛ حَيَارَى فِي زَلْزَالٍ مِنَ الْأَمْرِ، وَبَلَاءٍ مِنَ الْجَهْلِ، فَبَالَغَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فِي النَّصِيحَةِ، وَمَضَى عَلَى الطَّرِيقَةِ، وَدَعَا إِلَى الْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ.» «خدا پیامبر اسلام را به هنگامی مبعوث فرمود که مردم در حیرت و سرگردانی بودند، در فتنه‌ها بسر می‌بردند، هوی و هوس بر آنها چیره شده، و خود بزرگ بینی و تکبر به لغزشهای فراوانشان کشانده بود، و نادانیهای جاهلیت پست و خوارشان کرده، و در امور زندگی حیران و سرگردان بودند، و بلای جهل و نادانی دامنگیرشان بود پس پیامبر ﷺ در نصیحت و خیرخواهی نهایت تلاش را کرد، و آنان را به راه راست راهنمایی، و از راه حکمت و موعظه نیکو، مردم را به خدا دعوت فرمود.

*شرایط قبل از بعثت (۷ مورد، فرازا ۲ و ۳)

*خصائص و شخصیت پیامبر در حوزه بعثت (۳ مورد، فرازا ۳)

۱۰. خطبه ۹۵ فرازا تا ۶:

«مُسْتَقْرَهُ خَيْرٌ مُسْتَقَرٍّ، وَمَنْبِئُهُ أَشْرَفُ مَنْبِئٍ، فِي مَعَادِنِ الْكِرَامَةِ، وَمَمَاهِدِ السَّلَامَةِ، قَدْ صُرِفَتْ نَحْوَهُ أَفْنِدَةُ الْأَبْرَارِ، وَوُئِيَتْ إِلَيْهِ أَرْمَةُ الْأَبْصَارِ، دَفَنَ اللَّهُ بِهِ الصَّغَائِنَ، وَأَطْفَأَ بِهِ الثَّوَائِرَ، وَأَلْفَ بِهِ إِخْوَانًا، وَفَرَّقَ بِهِ أَفْرَانًا، أَعَزَّ بِهِ الدَّلَّةَ، وَأَدَّلَ بِهِ الْعِرَّةَ، كَلَامُهُ بَيَانٌ، وَصَمْتُهُ لِسَانٌ.» «قرارگاه پیامبر ﷺ بهترین قرارگاه و محل پرورش و خاندان او شریفترین پایگاه است، در معدن بزرگواری و گاهواره سلامت رشد کرد، دلهای نیکوکاران شیفته او گشته، توجه دیده‌ها به سوی اوست. خدا به برکت وجود او کینه‌ها را دفن کرد و آتش دشمنیها را خاموش نمود، با او میان دلها الفت و مهربانی ایجاد، و نزدیکی را از هم دور ساخت. انسان‌های خوار و ذلیل و محروم در پرتو او عزت یافتند، و عزیزانی خودسر ذلیل شدند، گفتار او روشنگر، و سکوت او زبانی دیگر بود

*خصائص و شخصیت پیامبر در حوزه بعثت (۵ مورد، فراز ۳)

*آثار و ثمرات بعثت (۸ مورد، فراز ۴ تا ۶)

۱۱. خطبه ۹۹ فراز ۱ تا ۳:

«الْحَمْدُ لِلَّهِ النَّاشِرِ فِي الْخَلْقِ فَضْلَهُ، وَالْبَاسِطِ فِيهِمْ بِالْجُودِ يَدَهُ. نَحْمَدُهُ فِي جَمِيعِ أُمُورِهِ، وَنَسْتَعِينُهُ عَلَى رِعَايَةِ حُقُوقِهِ، وَنَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ غَيْرُهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، أَرْسَلَهُ بِأَمْرِهِ صَادِعًا، وَيَذْكُرُهُ نَاطِقًا، فَأَدَّى أَمِينًا، وَمَضَى رَشِيدًا، وَخَلَّفَ فِيْنَا رَايَةَ الْحَقِّ، مَنْ تَقَدَّمَهَا مَرَقَ، وَمَنْ تَخَلَّفَ عَنْهَا زَهَقَ، وَمَنْ لَزِمَهَا لَحِقَ،» «ستایش خداوندی را سزاست که احسان فراوانش بر آفریده‌ها گسترده، و دست کرم او را برای بخشش گشوده است، او را بر همه کارهایش می‌ستاییم، و برای نگهداری حق الهی از او یاری می‌طلبیم، و گواهی می‌دهیم جز او خدایی نیست و ویژگی‌های پیامبر ﷺ و گواهی می‌دهیم که محمد ﷺ بنده و فرستاده اوست. او را فرستاد تا فرمان وی را آشکار و نام خدا را بر زبان راند. پس با امانت، رسالت خویش را به انجام رساند، و با راستی و درستی به راه خود رفت، و پرچم حق را در میان ما به یادگار گذاشت، هر کس از آن پیشی گیرد از دین خارج و آن کس که از آن عقب ماند هلاک گردد و هر کس همراهش باشد رستگار شود

*شهادت به رسالت نبوی (فراز ۲)

*فلسفه و چیستی بعثت (۴ مورد، فراز ۳)

*آثار و ثمرات بعثت (۱ مورد، فراز ۳)

۱۲. خطبه ۱۰۳ فراز ۱ تا ۳:

«أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ بَعَثَ مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ، وَلَيْسَ أَحَدٌ مِنَ الْعَرَبِ يَقْرَأُ كِتَابًا، وَلَا يَدْعِي نُبُوَّةَ وَلَا وَحْيًا، فَقَاتَلَ بِمَنْ أَطَاعَهُ مِنْ عَصَاهُ، يَشَوْفُهُمْ إِلَىٰ مَنْجَاتِهِمْ، وَيَبَادِرُ بِهِمُ السَّاعَةَ أَنْ تَنْزِلَ بِهِمْ، يَحْسِرُ الْحَسِيرُ، وَيَقِفُ الْكَسِيرُ فَيَقِيمُ عَلَيْهِ حَتَّىٰ يُلْحِقَهُ غَايَتُهُ، إِلَّا هَالِكًا لَا خَيْرَ فِيهِ، حَتَّىٰ أَرَاهُمْ مَنْجَاتَهُمْ وَيَوَّاهُمْ مَحَلَّتَهُمْ، فَاسْتَدَارَتْ رِحَاهُمْ، وَاسْتَقَامَتْ فَنَاتُهُمْ» «پس از ستایش پروردگار، همانا خداوند سبحان، حضرت محمد ﷺ را مبعوث فرمود، در

روزگاران‌ی که عرب کتابی نخوانده و ادعای وحی و پیامبری نداشت پیامبر اسلام ﷺ با یارانش به مبارزه با مخالفان پرداخت تا آنان را به سرمنزل نجات کشاند، و پیش از آنکه مرگشان فرارسد آنان را به رستگاری رساند، با خستگان مدارا کرد، و شکسته‌حالان را زیر بال گرفت تا همه را به راه راست هدایت کرد، جز آنان که راه گمراهی پیمودند، و در آنها خیری نبود همه را نجات داد، و در جایگاه مناسب رستگاری، استقرارشان بخشید، تا آنکه آسیاب زندگی آنان به چرخش درآمد، و نیزه‌شان تیز شد

*شرایط قبل از بعثت (۲ مورد، فرازا)

*آثار بعثت (۸ مورد، فرازا ۲ و ۳)

۱۳. خطبه ۱۰۴ فرازا:

«حَتَّى بَعَثَ اللَّهُ مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ، شَهِيدًا، وَبَشِيرًا، وَنَذِيرًا، خَيْرَ الْبَرِيَّةِ طِفْلًا، وَأَنْجَبَهَا كَهْلًا، أَظْهَرَ الْمُطَهَّرِينَ شِيمَةً، وَأَجْوَدَ الْمُسْتَمَطَّرِينَ دِيمَةً.» «تا اینکه خدامحمد ﷺ را برانگیخت، گواهی دهنده، بشارت‌دهنده، هشداردهنده. پیامبری که بهترین آفریدگان درخردسالی، و درسن پیری نجیبترین و بزرگواریترین مردم بود، اخلاقش از همه پاکان پاکتروباران کرمش از هر چیزی بادوامتر بود

*خصائص پیامبر در حوزه بعثت (۷ مورد)

۱۴. خطبه ۱۰۵ فرازا تا ۸:

«حَتَّى أَوْزَى قَبْسًا لِقَابِسِي، وَأَنَارَ عَلَمًا لِحَابِسِي، فَهُوَ أَمِينُكَ الْمَأْمُونُ، وَشَهِيدُكَ يَوْمَ الدِّينِ، وَبَعِيثُكَ نِعْمَةً، وَرَسُولُكَ بِالْحَقِّ رَحْمَةً. اللَّهُمَّ أَقْسِمُ لَكَ مِنْ عَدْلِكَ، وَاجْزِهِ مُضَعَّفَاتِ الْخَيْرِ مِنْ فَضْلِكَ. اللَّهُمَّ أَعْلَى عَلَى بِنَاءِ الْبَانِينَ بِنَاءَهُ، وَأَكْرَمَ لَدَيْكَ نُزْلَهُ، وَشَرَفَ عِنْدَكَ مَنْزِلَهُ، وَأَتَى الْوَسِيلَةَ، وَأَعْطَى الشَّنَاءَ وَالْفَضِيلَةَ، وَاحْشُرْنَا فِي زُمْرَتِهِ غَيْرَ خَزَايَا، وَلَا نَادِمِينَ، وَلَا نَاكِبِينَ، وَلَا نَاكِبِينَ، وَلَا ضَالِّينَ، وَلَا مُضِلِّينَ وَلَا مَفْتُونِينَ.» «تا آنکه خداوند با دست پیامبر ﷺ شعله‌ای از نور برای طالبان آن برافروخت، و بر سر راه گمشدگان چراغی پرفروغ قرار داد. خداوند! پیامبر ﷺ امین و مورد اطمینان و گواه روز قیامت است، و نعمتی است که برانگیخته و

رحمتی است که به حق فرستاده‌ای، خداوندا! بهره فراوانی از عدل خود به او اختصاص ده، و از احسان و کرم خود فراوان به او ببخش، خدایا! بنای دین او را از آنچه دیگران برآورده‌اند، عالی‌تر قرار ده. او را بر سر خان کرمت گرامیتر دار، و بر شرافت مقام او در نزد خود بیفزای، و وسیله تقرب خویش را به او عنایت فرما، و بلندی مقام و فضیلت او را بی‌مانند گردان، و ما را از یاران او محشور فرما، چنانکه نه زیانکار باشیم و نه پشیمان، نه دور از راه حق باشیم و نه شکننده پیمان، نه گمراه باشیم و نه گمراه‌کننده بندگان، نه فریب هوای نفس خوریم و نه وسوسه شیطان.

*آثاربعثت (۲مورد، فراز۵)

*خصائص پیامبردرحوزه بعثت (۴مورد، فراز۶)

*دعای حضرت درحق رسالت (فراز۷ و ۸)

۱۵. خطبه ۱۰۷فراز۴:

«اخْتَارَهُ مِنْ شَجَرَةِ الْأَنْبِيَاءِ، وَمَشْكَاةِ الضِّيَاءِ، وَذَوَابَةِ الْعَلْيَاءِ، وَسُرَّةِ الْبَطْحَاءِ، وَمَصَابِيحِ الظُّلْمَةِ، وَيَنَابِيعِ الْحِكْمَةِ». «پیامبر ﷺ را از درخت تنومند پیامبران، از سرچشمه نورهدایت، از جایگاه بلندی همانند، از سرزمین بطحا، از چراغهای برافروخته در تاریکیها، و از سرچشمه‌های حکمت برگزید.

*خصائص پیامبردرحوزه بعثت (۶مورد، فراز۴)

۱۶. خطبه ۱۰۸فراز۳۱ تا ۳۳:

«منها فی ذکر النبی ﷺ: قَدْ حَقَّرَ الدُّنْيَا وَصَغَّرَهَا، وَأَهْوَنَ بِهَا وَهَوَّنَهَا، وَعَلِمَ أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى زَوَّاهَا عَنْهُ اخْتِيَارًا، وَبَسَطَهَا لِغَيْرِهِ اخْتِقَارًا، فَأَعْرَضَ عَنِ الدُّنْيَا بِقَلْبِهِ، وَأَمَاتَ ذِكْرَهَا عَنْ نَفْسِهِ، وَأَحَبَّ أَنْ تَغِيبَ زِينَتُهَا عَنْ عَيْنِهِ، لِكَيْلَا يَتَّخِذَ مِنْهَا رِيَاءً، أَوْ يُجَوِّ فِيهَا مَقَامًا. بَلَغَ عَنْ رَبِّهِ مُعَذِّرًا، وَنَصَحَ لِأُمَّتِهِ مُنذِرًا، وَدَعَا إِلَى الْجَنَّةِ مُبَشِّرًا، وَخَوَّفَ مِنَ النَّارِ مُحَذِّرًا.» «پیامبر ﷺ دنیا را کوچک شمرد و در چشم دیگران آن را ناچیز جلوه داد، آن را خوار می‌شمرد و در نزد دیگران خوار و بی‌مقدار معرفی فرمود. و می‌دانست که خداوند برای احترام به ارزش او دنیا را از او

دور ساخت و آن را برای ناچیز بودنش به دیگران بخشید، پیامبر ﷺ از جان و دل به دنیا پشت کرد، و یاد آن را در دلش میراند، دوست می‌داشت که زینتهای دنیا از چشم او دور نگهداشته شود، تا از آن لباس فاخری تهیه نسازد، یا اقامت در آن را آرزوها نکند، و برای تبلیغ احکامی که قطع‌کننده عذرهاست تلاش کرد، و امت اسلامی را با هشدارهای لازم نصیحت کرد، و با بشارتها مردم را به سوی بهشت فرا خواند، و از آتش جهنم پرهیز داد.

*شخصیت و خصائص پیامبر در حوزه بعثت (۱۴ مورد)

۱۷. خطبه ۱۱۵ فرازا تا ۳:

«أَرْسَلَهُ دَاعِيًا إِلَى الْحَقِّ، وَشَاهِدًا عَلَى الْخَلْقِ، فَبَلَغَ رِسَالَاتِ رَبِّهِ غَيْرَ وَاٍ وَلَا مُقَصِّرٍ، وَجَاهِدَ فِي اللَّهِ أَعْدَاءَهُ غَيْرَ وَاِهِنٍ وَلَا مُعَدِّرٍ، إِمَامًا مَنِ اتَّقَى، وَبَصَرَ مَنِ اهْتَدَى» «خداوند پیامبر ﷺ را فرستاد تا دعوت‌کننده به حق، و گواه اعمال خلق باشد، پیامبر ﷺ بدون سستی و کوتاهی، رسالت پروردگارش را رسانید، و در راه خدا با دشمنانش بدون عذر تراشی جنگید، پیامبر ﷺ پیشوای پرهیزکاران، و روشنی‌بخش چشم هدایت شدگان است

*فلسفه و چیستی بعثت (۲ مورد، فرازا)

*شخصیت و خصائص پیامبر در حوزه بعثت (۴ مورد، فرازا ۲ و ۳)

۱۸. خطبه ۱۳۳ فرازا ۵ و ۶:

«أَرْسَلَهُ عَلَى حِينٍ فَتْرَةٍ مِنَ الرُّسُلِ، وَتَنَازُعٍ مِنَ الْأَلْسُنِ، فَقَفَى بِهِ الرُّسُلَ، وَخَتَمَ بِهِ الْوَحْيَ، فَجَاهَدَ فِي اللَّهِ الْمُدْبِرِينَ عَنْهُ، وَالْعَادِلِينَ بِهِ.» «خدا پیامبر ﷺ را پس از یک دوران طولانی که دیگر پیامبران نبودند، فرستاد، و زمانی که میان طرفداران مذاهب گوناگون نزاع درگرفته و راه اختلاف می‌پیمودند، پس او را در پی پیامبران فرستاد، و وحی را با فرستادن پیامبر ﷺ ختم فرمود، پس پیامبر ﷺ با تمام مخالفانی که به حق پشت کردند، و از آن منحرف گشتند به مبارزه پرداخت.

*شرایط قبل از بعثت (۲ مورد، فرازا ۵)

*فلسفه و چیستی بعثت (۲ مورد، فرازا ۵)

*شخصیت و خصائص پیامبر در حوزه بعثت (۲ مورد، فرازا)

۱۹. خطبه ۱۴۷ فرازا:

«فَبَعَثَ اللَّهُ مُحَمَّدًا بِالْحَقِّ لِيُخْرِجَ عِبَادَهُ مِنْ عِبَادَةِ الْأَوْثَانِ إِلَىٰ عِبَادَتِهِ، وَمِنْ طَاعَةِ الشَّيْطَانِ إِلَىٰ طَاعَتِهِ، يَقْرَأَن قَدْ بَيَّنَّهُ وَأَحْكَمَهُ، لِيَعْلَمَ الْعِبَادُ رَبَّهُمْ إِذْ جَهِلُوهُ، وَلِيَقْرُوا بِهِ بَعْدَ إِذْ جَحَدُوهُ، وَلِيُثْبِتُوهُ بَعْدَ إِذْ أَنْكَرُوهُ. خداوند حضرت محمد ﷺ را به حق برانگیخت تا بندگان خود را از پرستش دروغین بتها رهایی بخشیده و به «پرستش خود راهنمایی کند، و آنان را از پیروی شیطان نجات داده به اطاعت خود کشاند، با قرآنی که معنی آن را آشکار نمود و اساسش را استوار فرمود، تا بندگان عظمت و بزرگی خدا را بدانند که نمی دانستند، و به پروردگار اعتراف کنند پس از انکارهای طولانی، و او را به درستی بشناسند پس از آنکه نسبت به خدا آشنایی نداشتند.

*فلسفه بعثت (۲ مورد، فرازا)

*قرآن به منزله معجزه رسالت (فرازا)

*سه هدف و فلسفه و چپستی بعثت از طریق قرآن (فرازا)

۲۰. خطبه ۱۵۱ فرازا تا ۳:

«وَأَحْمَدُ اللَّهُ وَأَسْتَعِينُهُ عَلَىٰ مَدَاحِرِ الشَّيْطَانِ وَمَرَاجِرِهِ، وَالْإِعْتِصَامِ مِنْ حَبَائِلِهِ وَمَخَائِلِهِ. وَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَنَجِيْبُهُ وَصَفْوَتُهُ، لَا يَأْزِي فَضْلُهُ، وَلَا يَجْبُرُ فَقْدُهُ، أَصَاءَتْ بِهِ الْبِلَادُ بَعْدَ الضَّلَالَةِ الْمُظْلِمَةِ، وَالْجَهَالَةِ الْعَالِيَةِ، وَالْجَفْوَةِ الْجَافِيَةِ، وَالنَّاسُ يَسْتَحْلُونَ الْحَرِيمَ، وَيَسْتَنْدِلُونَ الْحَكِيمَ، يَحْيُونَ عَلَىٰ فِتْرَةٍ، وَيُمُوتُونَ عَلَىٰ كُفْرَةٍ!»

«خدای را می ستایم، و در راندن شیطان، و دور ساختن و نجات پیدا کردن از دامها و فریبهای آن، از خدا یاری می طلبم، و گواهی می دهم که جز خدای یگانه معبودی نیست، و شهادت می دهم، که حضرت محمد ﷺ بنده و فرستاده برگزیده و انتخاب شده او است، که در فضل و برتری، همتایی ندارد و هرگز فقدان او جبران نگردد، شهرهایی به وجود او روشن گشت، پس از آنکه گمراهی و حشمتناکی همه جا را فرا گرفته بود، و جهل و نادانی بر اندیشه ها

غالب و قساوت و سنگدلی بر دلها مسلط بود، و مردم حرام را حلال می‌شمردند، و دانشمندان را تحقیر می‌کردند، و جدای از دین الهی زندگی کرده و در حال کفر و بی‌دینی جان می‌سپردند.

* شهادت به رسالت نبوی (فراز ۲)

* خصائص پیامبر در حوزة بعثت (۲ مورد، فراز ۲)

* آثار بعثت (۲ مورد، فراز ۳)

* شرایط قبل از بعثت (چهار مورد، فراز ۳)

۲۱. خطبه ۱۵۷ فراز ۱ تا ۳:

«أَرْسَلَهُ عَلَىٰ حِينِ فِتْرَةٍ مِنَ الرُّسُلِ، وَطَوَّلَ هَجْعَةَ مِنَ الْأُمَمِ، وَأَنْتَقَاضِ مِنَ الْمُبْرَمِ، فَجَاءَهُمْ بِتَصْدِيقِ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ، وَالتُّورِ الْمُقْتَدَىٰ بِهِ. ذَلِكَ الْقُرْآنُ فَاسْتَنْطَقُوهُ، وَلَكِنْ يَنْطِقُ، وَلَكِنْ أُخْبِرُكُمْ عَنْهُ: أَلَا إِنَّ فِيهِ عِلْمَ مَا يَأْتِي، وَالْحَدِيثَ عَنِ الْمَاضِي، وَدَوَاءَ دَائِكُمْ، وَنَظْمَ مَا بَيْنَكُمْ.»

«خداوند پیامبر ﷺ را هنگامی فرستاد که پیامبران حضور نداشتند، و امتها در خواب غفلت بودند، و رشته‌های دوستی و انسانیت از هم گسسته بود، پس پیامبر ﷺ به میان خلق آمد در حالی که کتابهای پیامبران پیشین را تصدیق کرد، و با نوری هدایتگر انسان‌ها شد که همه باید از آن اطاعت نمایند و آن، نور قرآن کریم است. از قرآن بخواهید تا سخن گوید، که هرگز سخن نمی‌گوید، اما من شما را از معارف آن خبر می‌دهم، بدانید که در قرآن علم آینده، و حدیث روزگاران گذشته است، شفادهنده دردهای شما، و سامان‌دهنده امور فردی و اجتماعی شما است.»

* شرایط قبل از بعثت (۳ مورد، فراز ۱)

* قرآن به منزله معجزه رسالت (فراز ۲)

* چهارویژگی قرآن منزله معجزه رسالت (فراز ۳)

۲۲. خطبه ۱۶۰ فراز ۱ تا ۵:

«ابْتَعَثَهُ بِالتُّورِ الْمُضِيِّ، وَالتُّورِ الْجَلِيِّ، وَالتُّورِ الْبَادِي، وَالتُّورِ الْهَادِي. أُشْرِتُهُ خَيْرُ

أُسْرَةٍ، وَشَجَرَتُهُ خَيْرُ شَجَرَةٍ، أَغْصَانُهَا مُعْتَدِلَةٌ، وَثِمَارُهَا مُتَهَدِلَةٌ. مَوْلِدُهُ بِمَكَّةَ، وَهَجْرَتُهُ بِطَيْبَةَ، عَلَا بِهَا ذِكْرُهُ، وَامْتَدَّ مِنْهَا صَوْتُهُ. أَرْسَلَهُ بِحُجَّةٍ كَافِيَةٍ، وَمَوْعِظَةٍ شَافِيَةٍ، وَدَعْوَةٍ مُتَلَفِيَةٍ. أَظْهَرَ بِهِ الشَّرَائِعَ الْمَجْهُولَةَ، وَقَمَعَ بِهِ الْبِدَعَ الْمَدْخُولَةَ، وَبَيَّنَ بِهِ الْأَحْكَامَ الْمَفْصُولَةَ.» «خداوند پیامبرش را با نوری درخشان، و برهانی آشکار، و راهی روشن، و کتابی هدایتگر برانگیخت. خانواده او نیکوترین خانواده، و درخت وجودش از بهترین درختان است، که شاخه‌های آن راست و میوه‌های آن سر به زیر و در دسترس همگان است، زادگاه او مکه، و هجرت او به مدینه پاک و پاکیزه است، که در آنجا نام او بلند و دعوتش به همه جا رسید، خدا او را با برهانی کامل و کافی (قرآن) و پندهای شفافبخش، و دعوتی جبران‌کننده فرستاد، با فرستادن پیامبر ﷺ شریعت‌های ناشناخته را شناساند، و ریشه بدعت‌های راه‌یافته در ادیان آسمانی را قطع کرد، و احکام و مقررات الهی را بیان فرمود.

*فلسفه و چیستی بعثت (۴ مورد در فرازا و ۳ مورد در فرازا ۴)

*اهل بیت نبوت (فرازا ۲)

*خصائص و شخصیت پیامبر در حوزه بعثت (۳ مورد، فرازا ۳)

*آثار بعثت (۳ مورد، فرازا ۵)

۲۳. خطبه ۱۶۸ فرازا:

«إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى بَعَثَ رَسُولًا هَادِيًا بِكِتَابٍ نَاطِقٍ وَأَمْرٍ قَائِمٍ، لَا يَهْلِكُ عَنْهُ إِلَّا هَالِكٌ،»
«همانا خداوند پیامبری راهنما را با کتابی گویا، و دستوری استوار با نگیخت، هلاک نشود جز کسی که تبه‌کار است

*فلسفه و چیستی بعثت (۲ مورد)

*قرآن به منزله معجزه رسالت (فرازا ۱)

۲۴. خطبه ۱۷۲ فرازا:

«أَمِينٌ وَحِيَّةٌ، وَخَاتَمُ رُسُلِهِ، وَبَشِيرٌ رَحْمَتِهِ، وَنَذِيرٌ نِقْمَتِهِ.» «پیامبر اسلام ﷺ امین وحی

پروردگار، و خاتم پیامبران، و بشارت دهنده رحمت، و بیم‌دهنده کیفر الهی است

*خصائص پیامبردرحوزه بعثت (چهارویژگی)

۲۵. خطبه ۱۷۷ فراز ۳:

«وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، الْمُجْتَبَى مِنْ خَلَائِقِهِ، وَالْمُعْتَمَدُ لِشَرْحِ حَقَائِقِهِ، وَالْمُخْتَصَّصُ بِعَقَائِلِ كَرَامَاتِهِ، وَالْمُصْطَفَى لِكِرَائِمِ رِسَالَاتِهِ، وَالْمَوْصَّحَةُ بِهِ أَشْرَاطُ الْهُدَى، وَالْمَجْلُودُ بِهِ غَزِيْبُ الْعَمَى.» «وشهادت می‌دهم که محمد ﷺ بنده و فرستاده و برگزیده او از میان انسان‌هاست پیامبر ﷺ برای تشریح حقائق آیین الهی انتخاب، و به ارزشهای ویژه اخلاقی گرامی داشته شد. او را برای رساندن رسالت‌های کریمانه‌اش برگزید، نشانه‌های هدایت به وسیله او آشکار، و تاریکیهای جهل و گمراهی با نور هدایت او از میان رفت.

*شهادت به رسالت نبوی (فراز ۳)

*خصائص پیامبردرحوزه بعثت (چهارویژگی) فراز ۳

*آثاربعثت (دومورد، فراز ۳)

۲۶. خطبه ۱۸۵ فراز ۲:

«وَنَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، خَاصَّ إِلَى رِضْوَانِ اللَّهِ كُلِّ عَمْرَةٍ، وَتَجَرَّعَ فِيهِ كُلِّ غُصَّةٍ، وَقَدْ تَلَوْنَ لَهُ الْأَدْنُونَ، وَتَأَلَّبَ عَلَيْهِ الْأَقْصُونَ، وَخَلَعَتْ إِلَيْهِ الْعَرَبُ أَعْنَتَهَا، وَضَرَبَتْ إِلَى مُحَارَبَتِهِ بُطُونَ رَوَاحِلِهَا، حَتَّى أَنْزَلْتُ بِسَاحَتِهِ عَدَاوَتَهَا، مِنْ أُبْعَدِ الدَّارِ، وَأَسْحَقِ الْمَزَارِ.» «وشهادت می‌دهیم که محمد ﷺ بنده و فرستاده اوست که در راه رضایت حق در کام هرگونه سختی و ناراحتی فرو رفت، و جام مشکلات و ناگواریها را سرکشید، روزگاری خویشاوندان او به دورویی و دشمنی پرداختند، و بیگانگان درکینه‌توزی و دشمنی با او متحد شدند، اعراب برای نبرد با پیامبر عنان گسیخته، و باتازیانه بر مرکبها نواخته و از هر سو گرد می‌آمدند، و از دورترین سرزمین، و فراموش شده‌ترین نقطه‌ها، دشمنی خود را بر پیامبر ﷺ فرود آوردند.

*شهادت به رسالت نبوی

*خصائص و شخصیت پیامبردرحوزه بعثت (۸ مورد)

۲۷. خطبه ۱۸۶ فراز ۳:

«وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، أَرْسَلَهُ وَأَعْلَامُ الْهُدَى دَارِسَةٌ، وَمَنَاهِجُ الدِّينِ طَامِسَةٌ، فَصَدَعَ بِالْحَقِّ، وَنَصَحَ لِلخَلْقِ، وَهَدَى إِلَى الرُّشْدِ، وَأَمَرَ بِالْقَصْدِ، صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ.»
 «وگواهی می‌دهم که محمد ﷺ بنده و فرستاده اوست، خدا پیامبرش را به هنگامی فرستاد که نشانه‌های هدایت از یاد رفته، و راه‌های دین ویران شده بود، او حق را آشکار، و مردم را نصیحت فرمود، همه را به رستگاری هدایت، و به میانه‌روی فرمان داد (درود خدا بر او و خاندانش باد).

*شهادت به رسالت نبوی (فراز ۳)

*شرایط قبل از بعثت (دومورد، فراز ۳)

۸ فلسفه و چیستی بعثت (چهارمورد، فراز ۳)

۲۸. خطبه ۱۸۷ فرازا:

«بَعَثَهُ حِينَ لَا عِلْمَ قَائِمٌ، وَلَا مَنَارًا سَاطِعٌ، وَلَا مَنَهْجٌ وَاضِحٌ.» «خداوند هنگامی پیامبر ﷺ را مبعوث فرمود که نه نشانه‌ای از دین الهی برپا، و نه چراغ هدایتی روشن، و نه راه حقی آشکار بود
 *شرایط قبل از بعثت (سه مورد، فرازا)

۲۹. خطبه ۱۸۹ فرازا:

«وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا نَجِيبُ اللَّهِ، وَسَفِيرٌ وَخِيهِ، وَرَسُولٌ رَحْمَتِهِ.» «وگواهی می‌دهم که حضرت محمد ﷺ برگزیده خدا، سفیر وحی، و رسول رحمت اوست.

*شهادت به رسالت نبوی (فراز ۲)

*خصائص پیامبر در حوزة بعثت (سه مورد، فراز ۲)

۳۰. خطبه ۱۸۹ فراز ۱۶ و ۱۷:

«ثُمَّ إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ بَعَثَ مُحَمَّدًا - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ - بِالْحَقِّ حِينَ دَنَا مِنَ الدُّنْيَا الْإِنْقِطَاعُ، وَأَقْبَلَ مِنَ الْآخِرَةِ الْإِطْلَاقُ، وَأَظْلَمَتْ بَهْجَتُهَا بَعْدَ إِشْرَاقِ، وَقَامَتْ بِأَهْلِهَا عَلَى سَاقٍ، وَخَسَنَ مِنْهَا مِهَادٌ، وَأَرْفَ مِنْهَا قِيَادٌ، فَبِي انْقِطَاعٍ مِنْ مُدَّتِهَا، وَأَقْتِرَابٍ مِنْ أَشْرَاطِهَا، وَتَصَرُّمٍ مِنْ أَهْلِهَا، وَأَنْفِصَامٍ مِنْ خَلْقِهَا، وَأَنْتِشَارٍ مِنْ سَبَبِهَا، وَعَفَاءٍ مِنْ أَعْلَامِهَا، وَتَكْشُفٍ مِنْ عَوْرَاتِهَا،

وَقَصِرَ مِنْ طُولِهَا. جَعَلَهُ اللَّهُ بَلَاغًا لِرِسَالَتِهِ، وَكَرَامَةً لِأُمَّتِهِ، وَرَبِيعًا لِأَهْلِ زَمَانِهِ، وَرَفْعَةً لِأَعْوَانِهِ، وَشَرَفًا لِأَنْصَارِهِ.» «سپس خداوند سبحان حضرت محمد ﷺ را هنگامی مبعوث فرمود که دنیا به پایان خود نزدیک، نشانه‌های آخرت نزدیک و رونق آن به تاریکی گرایید، و اهل خود را بپا داشته، جای آن ناهموار، آماده نیستی و نابودی، زمانش در شرف پایان، و نشانه‌های نابودی آن نزدیک، موجودات در آستانه مرگ، حلقه زندگی آن شکسته، و اسباب حیات درهم ریخته، پرچمهای دنیا پوسیده، و پرده‌هایش دریده. و عمرها به کوتاهی رسیده بود، در این هنگام خداوند پیامبر ﷺ را ابلاغ‌کننده رسالت، افتخارآفرین امت، چونان باران بهاری برای تشنگان حقیقت آن روزگاران، مایه سربلندی مسلمانان، و عزت و شرافت یارانش قرار داد.

*شرایط قبل از بعثت (۱۳ مورد، فراز ۱۶)

*آثار بعثت (پنج مورد، فراز ۱۷)

۳۱. خطبه ۲۰۴ فراز ۵:

«أَرْسَلَهُ بِالضِّيَاءِ، وَقَدَّمَهُ فِي الإِضْطِفَاءِ، فَرَتَّقَ بِهِ الْمَفَاتِقَ، وَسَاوَرَ بِهِ الْمُعَالِبَ، وَذَلَّلَ بِهِ الصُّعُوبَةَ، وَسَهَّلَ بِهِ الْحَزُونََةَ، حَتَّى سَرَّحَ الصَّلَالَ، عَنْ يَمِينِ وَشِمَالِ.» «خدا پیامبر ﷺ را باره‌روشنایی اسلام فرستاد، و درگزینش، او را بر همه مقدم داشت، با بعثت او شکافهارا پر، و سلطه‌گران پیروز را درهم شکست، و سختی‌ها را آسان، و ناهمواریها را هموار تا آنکه گمراهی را از چپ و راست تار و مار کرد

*فلسفه و چیستی بعثت (یک مورد، فراز ۵)

*شخصیت پیامبر در حوزه بعثت (یک مورد، فراز ۵)

*آثار بعثت (پنج مورد، فراز ۵)

۳۲. خطبه ۲۲۲ فراز ۱ و ۲:

«فَصَدَعَ بِمَا أَمْرِيهِ، وَبَلَّغَ رِسَالَةَ رَبِّيهِ، فَلَمَّ اللَّهُ بِهِ الصَّدْعَ، وَرَتَّقَ بِهِ الْفُتُقَ، وَأَلْفَ بِهِ بَيْنَ ذَوِي الْأَرْحَامِ، بَعْدَ الْعَدَاوَةِ الْوَاغِرَةِ فِي الصُّدُورِ، وَالصَّغَائِنِ الْقَادِحَةِ فِي الْقُلُوبِ.» «پیامبر اسلام ﷺ آنچه را که به او فرموده شد آشکار کرد، و پیامهای پروردگارش را رساند، او شکافهای اجتماعی ر

به وحدت اصلاح، و فاصله‌ها را پیوستگی بخشید، میان خویشاوندان یگانگی برقرار کرد پس از آنکه آتش دشمنی‌ها و کینه‌های برافروخته در دلها راه یافته بود.

*خصائص پیامبر در حوزه بعثت (دومورد، فرازا)

*آثار بعثت (دومورد، فرازا)

*شرایط قبل از بعثت (دومورد، فرازا)

۳۳. خطبه ۲۲۷ فرازا ۸ و ۹:

«وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ الصَّافِي، وَأَمِينُهُ الرَّضِي - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ - أُرْسِلَهُ بِوُجُوبِ الْحُجَجِ، وَظُهُورِ الْفَلَجِ، وَإِيضاحِ الْمَنْهَجِ، فَبَلَغَ الرِّسَالَةَ صَادِعًا بِهَا، وَحَمَلَ عَلَى الْمَحَجَّةِ دَالًّا عَلَيْهَا، وَأَقَامَ أَعْلَامَ الْإِهْتِدَاءِ وَمَنَارَ الضِّيَاءِ، وَجَعَلَ أُمْرَاسَ الْإِسْلَامِ مَتِينَةً، وَعُرَا الْإِيمَانَ وَثِيقَةً.»
«گواهی می‌دهم که محمد ﷺ بنده و فرستاده خدا، و پیامبر برگزیده، و امانتدار پسندیده اوست (درود خدا بر او و وعترت او باد) خدا او را با حجت‌های الزام‌کننده، و پیروزی آشکار، و راه روشن فرستاد، پس رسالت خود را آشکار رساند و مردم را به راه راست واداشت، و به همگان نشان داد، و نشانه‌های هدایت را برافراشت، و چراغهای روشن را بر سر راه آدمیان گرفت، رشته‌های اسلام را استوار کرد، و دستگیره‌های ایمان را محکم و پایدار نمود.

*شهادت به رسالت نبوی (فرازا)

*خصائص پیامبر در حوزه بعثت (سه مورد، فرازا)

*شرایط قبل از بعثت (سه مورد، فرازا)

*آثار بعثت (شش مورد، فرازا)

۳۴. خطبه ۲۳۲ فرازا ۲:

«وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، دَعَا إِلَى طَاعَتِهِ، وَقَاهَرَ أَعْدَاءَهُ جِهَادًا عَنِ دِينِهِ، لَا يَتْنِيهِ عَنِ ذَلِكَ الْجَمَاعُ عَلَى تَكْذِيبِهِ، وَالْتِمَاسَ لِإِظْفَاءِ نُورِهِ.» «وگواهی می‌دهم که محمد بنده و پیامبر اوست، انسان‌ها را به اطاعت خدا دعوت کرد، و با دشمنان خدا در راه دین او پیکار کرد و مغلوبشان نمود، هرگز همداستانی دشمنان که او را دروغگو خواندند، او را از دعوت

حق باز نداشت، و تلاش آنان برای خاموش کردن نور رسالت به نتیجه‌ای نرسید.

*شهادت به رسالت نبوی (فراز ۲)

*خصائص پیامبردرحوزه بعثت (چهارمورد)

۳۵. خطبه ۲۳۳ فراز ۳:

«وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، ابْتَعْتُهُ وَالنَّاسُ يَضْرِبُونَ فِي غَمْرَةٍ، وَيَمُوجُونَ فِي حَيْرَةٍ، قَدْ قَادَتْهُمْ أَرْمَةٌ الْحَيْنِ، وَاسْتَعْلَقَتْ عَلَى أَفئِدَتِهِمْ أَقْفَالُ الرَّيْنِ.» «گواهی می‌دهم که محمد ﷺ بنده و فرستاده اوست، به هنگامی اورامبعوث فرمود که مردم درگرداب جهالت فرورفته، ودرحیرت و سرگردانی به سر می‌بردند، هلاکت آنان رامهار کرده به سوی خود می‌کشید، وگمراهی برجان و دلشان قفل زده بود.

*شهادت به رسالت نبوی

*شرایط قبل ازبعثت (چهارمورد)

۳۶. خطبه ۲۳۴ فراز ۴ تا ۵۱:

«فَانظُرُوا إِلَى مَوَاقِعِ نِعَمِ اللَّهِ سُبْحَانَهُ عَلَيْهِمْ حِينَ بَعَثَ إِلَيْهِمْ رَسُولًا، فَعَقَدَ بِمِلَّتِهِ طَاعَتَهُمْ، وَجَمَعَ عَلَى دَعْوَتِهِ أَلْفَتَهُمْ، كَيْفَ نَشَرْتَ النِّعْمَةَ عَلَيْهِمْ جَنَاحَ كَرَامَتِهَا، وَأَسَأَلْتَ لَهُمْ جَدَاوِلَ نَعِيمِهَا، وَالْتَقَتِ الْمِلَّةُ بِهِمْ فِي عَوَائِدِ بَرَكَتِهَا، فَأَصْبَحُوا فِي نِعْمَتِهَا غَرِيقِينَ، وَفِي خُضْرَةِ عَيْشِهَا فَكِيهِينَ، قَدْ تَرَبَّعَتِ الْأُمُورُ بِهِمْ، فِي ظِلِّ سُلْطَانِ قَاهِرٍ، وَأَوْتُهُمُ الْحَالُ إِلَى كَنْفِ عِزِّ غَالِبٍ، وَتَعَطَّطَتِ الْأُمُورُ عَلَيْهِمْ فِي دُرَى مُلْكٍ ثَابِتٍ، فَهُمْ حُكَّامٌ عَلَى الْعَالَمِينَ، وَمُلُوكٌ فِي أَطْرَافِ الْأَرْضِينَ، يَمْلِكُونَ الْأُمُورَ عَلَى مَنْ كَانَ يَمْلِكُهَا عَلَيْهِمْ، وَيَمُضُونَ الْأَحْكَامَ فِيمَنْ كَانَ يَمْضِيهَا فِيهِمْ! لَا تُغَمَّرُ لَهُمْ قَنَاءَةٌ، وَلَا تُفْرَعُ لَهُمْ صَفَاءَةٌ!» «حال به نعمتهای بزرگ الهی که به هنگامه بعثت پیامبر ﷺ برآنان فروریخت بنگرید، که چگونه اطاعت آنان رابادین خودپیوند داد؟ وبادعوتش آنها را به وحدت رساند؟ چگونه نعمتهای الهی بالهای کرامت خودرابرآنان گستراند، وجویبارهای آسایش ورفاه برایشان روان ساخت؟ وتمام برکات آیین حق آنها رادربرگرفت؟ درمیان نعمتهاغرق گشتند، ودرخرمی زندگانی شادمان شدند،

امور اجتماعی آنان در سایه قدرت حکومت اسلام استوار شد، و در پرتو عزتی پایدار آرام گرفتند، و به حکومتی پایدار رسیدند، پس آنان حاکم و زمامدار جهان شدند، و سلاطین روی زمین گردیدند، و فرمانروای کسانی شدند که در گذشته حاکم بودند، و قوانین الهی را بر کسانی اجرامی کنند که آنها مجریان احکام بودند، و در گذشته کسی قدرت در هم شکستن نیروی آنان را نداشت، و هیچ کس خیال مبارزه با آنان را در سر نمی‌پروراند.

*آثار بعثت (۱۷ مورد)

۳۷. خطبه ۲۳۴ فراز ۶۲ و ۶۳:

«وَلَقَدْ كَانَ يَجَاوِرُ فِي كُلِّ سَنَةٍ بِحِجَاءٍ فَأَرَاهُ، وَلَا يَرَاهُ غَيْرِي، وَلَمْ يَجْمَعْ بَيْتٌ وَاحِدٌ يُؤْمِنُ فِي الْإِسْلَامِ غَيْرَ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ - وَخَدِيجَةَ وَأَنَا ثَالِثُهُمَا، أَرَى نُورَ الْوَحْيِ وَالرِّسَالَةِ، وَأَشْمُ رِيحَ التُّبُوءِ. وَلَقَدْ سَمِعْتُ رَنَّةَ الشَّيْطَانِ حِينَ نَزَلَ الْوَحْيُ عَلَيْهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ - فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا هَذِهِ الرَّنَّةُ؟ فَقَالَ: «هَذَا الشَّيْطَانُ قَدْ أَيْسَ مِنْ عِبَادَتِهِ، إِنَّكَ تَسْمَعُ مَا أَسْمَعُ، وَتَرَى مَا أَرَى، إِلَّا أَنَّكَ لَسْتَ بِنَبِيِّ، وَلَكِنَّكَ وَزِيرٌ، وَإِنَّكَ لَعَلَى خَيْرٍ» (پیامبر ﷺ چند ماه از سال را در غار حراء می‌گذراند، تنهامن اورا مشاهده می‌کردم، و کسی جز من اورا نمی‌دید، در آن روزها، در هیچ خانه مسلمانی راه نیافت جز خانه رسول خدا ﷺ که خدیجه هم در آن بود و من سومین آنان بودم، من نور وحی و رسالت را می‌دیدم، و بوی نبوت را می‌بوییدم. من هنگامی که وحی بر پیامبر ﷺ فرود می‌آمد، ناله شیطان را شنیدم، گفتم ای رسول خدا، این ناله کیست؟ گفت: شیطان است که از پرستش خویش مایوس گردید و فرمود: (علی! تو آنچه را من می‌شنوم، می‌شنوی، و آنچه را که من می‌بینم، می‌بینی، جز اینکه تو پیامبر نیستی، بلکه وزیر من بوده و به راه خیر می‌روی

*همراهی امام علی علیه السلام با رسول اکرم ﷺ در زمان نزول وحی

۴. بخش دوم: نامه‌های نهج البلاغه

نامه ۶۲ فرازا:

«أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ بَعَثَ مُحَمَّدًا - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ سَلَّمَ - نَذِيرًا لِلْعَالَمِينَ،

وَمُهَيِّمِنَا عَلَي الْمُرْسَلِينَ» «خداوند سبحان محمد ﷺ را فرستاد تا بایم دهند جهانیان، وگواه پیامبران پیش از خود باشد
*خصائص پیامبر در حوزه بعثت (دومورد)

نتیجه گیری

بعثت در فرهنگ اسلامی عموماً به معنای برانگیختن و برگزیدن پیامبران از سوی خداوند برای هدایت مردم است که آغاز رسالت هر پیامبر است. بعثت پیامبر ﷺ یا برانگیخته شدن آن حضرت به مقام رسالت، مهم ترین فراز از تاریخ اسلام است که به عنوان حادثه ای بس بزرگ و عظیم نقش مهم و تأثیرگذاری در سرنوشت انسان ها و خصوصاً شکل گیری انقلاب اسلامی ایران داشته است. مطالعات تاریخی بیانگر آن است که تنها شخصی که در لحظات نزول وحی بر پیامبر همراهی نموده، امام علی ﷺ بود و احدی جز ایشان، ادعای همراهی رسول اکرم در آن لحظات را ننموده است. بعثت پیامبر سرآغاز دین اسلام و مقدمه برجیدن شدن بت پرستی از حجاز بود. بعثت به معنای برگزیدن فردی به پیامبری از سوی خدا و آغاز دوره نبوتش است. از آنجاکه علی بن ابیطالب ﷺ از همه استعداد های بزرگ و معرفت های بنیادین انسان و جهان و عالیترین کمالات برخوردار بوده و با عنایت به اینکه معرفت و شناخت امیر المؤمنین به آن پیشوای الهی در حد اعلای بوده است، این سؤال مطرح می شود که بعثت پیامبر اکرم ﷺ از منظر امام علی ﷺ چگونه ترسیم شده است و دیدگاه امام علی ﷺ در معرفی ابعاد بعثت رسول خدا ﷺ چیست؟

باتوجه به هدف تحقیق، نوع پژوهش بر اساس «استفاده از منابع موجود» (مطالعه اسنادی) و روش گردآوری اطلاعات «روش تحلیل محتوا» در نظر گرفته شد. بر اساس بررسی و مطالعه دقیق هشت منبع و فهرس موضوعی نهج البلاغه در مجموع تعداد ۵۲ مورد (عنوان) استخراج و شناسایی گردید که البته در مرحله پالایش تعداد ۱۴ عنوان خارج از موضوع تحقیق حاضر ارزیابی شده و حذف گردیدند. مطالعه، فیش برداری و فهرست نویسی نهایی و جامع در خصوص «شناخت بعثت پیامبر اکرم ﷺ در نهج البلاغه» بر اساس ۳۸ عنوان (۹۱ فراز) انجام

گرفته است.

نتایج پژوهش نشان از آن داشته که موضوع بعثت نبوی ۳۸ مرتبه (در ۹۱ فراز) در نهج البلاغه شمارش گردیده که بر اساس ساختار نهج البلاغه در ۳۵ خطبه و یک نامه شناسایی و مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته شده‌اند (۳۸ مورد شامل ۳۷ مورد در خطبه‌ها و یک مورد در نامه‌ها) انجام گرفته است. (جدول شماره ۱).

جدول شماره ۱) نتایج نهایی موارد بررسی شده موضوع بعثت نبوی در نهج البلاغه

تعداد ساختار	تعداد موارد	ساختار نهج البلاغه
۳۵	۳۷	خطبه‌ها
۱	۱	نامه‌ها
۰	۰	حکمت‌ها
۳۶	۳۸	جمع کل

پدیده انقلاب از نظر جامعه‌شناسی انقلاب، از آغاز تا به سرانجام سه مرحله شرایط قبل از بعثت، فرآیند وقوع بعثت و همچنین آثار و ثمرات بعثت را طی می‌کند. بعثت پیامبر اسلام ﷺ به منزله واقعی و حقیقی انقلابی الهی و اسلامی محسوب شده و بر این اساس سعی مقاله حاضر تبیین چگونگی آن، بر اساس سه مرحله پیشین (شرایط قبل از بعثت، مرحله وقوع و شکل‌گیری بعثت و همچنین آثار و ثمرات بعثت) از منظر امام علی علیه السلام در نهج البلاغه داشته است.

بر اساس دومنبع بهج الصباغه شرح نهج البلاغه شیخ شوشتری و سیمای محمد ﷺ در نهج البلاغه شکرالله جهان مهین، در مجموع ۵۲ عنوان در بخش «پیامبر اکرم ﷺ» در نهج البلاغه شناسایی گردید که در مرحله ارزیابی و پالایش تعداد ۱۴ مورد خارج از موضوع «بعثت پیامبر اکرم ﷺ» ارزیابی شده و حذف گردیدند و در پایان بررسی تعداد ۳۸ عنوان نهایی شد. مطالب ۳۸ عنوان نهایی مورد بررسی موضوع بعثت پیامبر اکرم ﷺ در نهج البلاغه در قالب ۶۶ موضوع اصلی و ۳۴۳ موضوع فرعی فهرست و استخراج شده‌اند. نتایج نهایی

پژوهش در خصوص «ساخت و طراحی مدل جامع تبیین بعثت پیامبر اکرم ﷺ از زبان امام علی علیه السلام در نهج البلاغه» بر اساس سه مرحله جامعه‌شناختی انقلاب پیشین به قرار ذیل قابل ارائه می‌باشند (جدول شماره ۲):

۱. ۱۱ مرتبه در نهج البلاغه در خصوص «فلسفه و چیستی بعثت» شمارش گردید که در آنها ۴۲ ویژگی، مشخصه و صفت برای بعثت پیامبر اکرم ﷺ از زبان امام علی علیه السلام ترسیم و محاسبه گردید.

۲. ۲۳ بار در نهج البلاغه درباره «خصائص پیامبر ﷺ در حوزه بعثت» گزارش شده که در آنها ۱۲۱ خصوصیت برای پیامبر اکرم ﷺ از زبان امام علی علیه السلام بیان شده است.

۳. ۱۷ مرتبه در نهج البلاغه درباره موضوع «شرایط قبل از بعثت» شناسایی گردید که در آنها به ۱۰۸ وضعیت و شرط قبل از بعثت پیامبر اکرم ﷺ از منظر امام علی علیه السلام پرداخته شد.

۴. ۱۵ بار در نهج البلاغه به بخش «آثار و ثمرات بعثت» توجه شده که در آنها به ۷۲ کارکرد بعثت پیامبر اکرم ﷺ از دیدگاه امام علی علیه السلام اشاره شده بود.

البته علاوه بر آن، یازده مورد امام علی علیه السلام صریحاً شهادت و گواهی به رسالت و بعثت پیامبر اکرم ﷺ پرداخته و همچنین سه مورد در خصوص قرآن به منزله همراه و معجزه بعثت نبوی و دو مورد درباره دعاهای امام علی علیه السلام در حق رسالت نبوی نیز شمارش شده است (جدول شماره ۳).

هدف اصلی پژوهش حاضر «ساخت و طراحی مدل جامع تبیین بعثت پیامبر اکرم ﷺ از زبان امام علی علیه السلام در نهج البلاغه» باتکیه با جهت‌گیری جامعه‌شناختی انقلاب بوده که بر اساس نتایج گزارش گردیده می‌توان ابراز داشت که مدل پیشنهادی مبتنی بر «عناصر سه گانه» بوده که ارتباط تنگاتنگ بین عناصر سه گانه مذکور می‌توان تصویری جامع از مفهوم بعثت پیامبر اکرم ﷺ در نهج البلاغه ارائه داد (نمودار شماره ۲)

جدول شماره ۲) نتایج نهایی شناخت بعثت پیامبر اسلام ﷺ از زبان امام علی علیه السلام

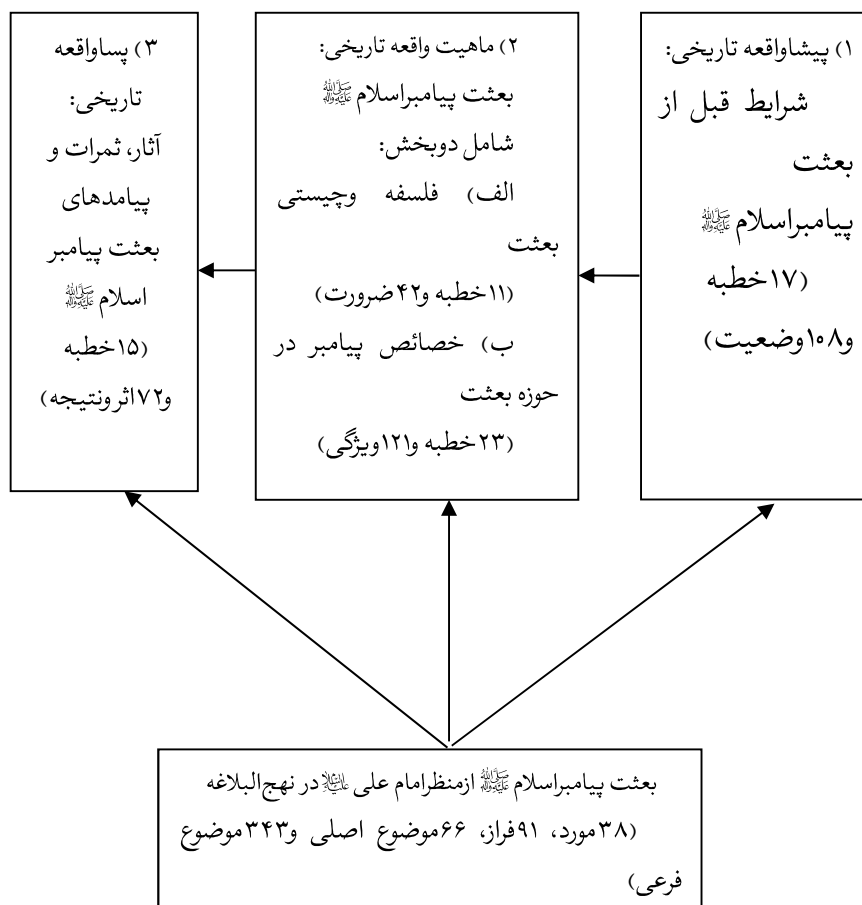
در نهج البلاغه

به ترتیب موضوع، شماره و تعداد ردیف‌های متن و تعداد موضوعات اصلی

ردیف	موضوع اصلی	شماره ردیف‌های موضوعات گزارش شده در متن مقاله حاضر	تعداد ردیف	تعداد موضوع
۱	فلسفه و چیستی بعثت نبوی	۱- ۲- ۶- ۱۱- ۱۷- ۱۸- ۱۹- ۲۲- ۲۳- ۲۷- ۳۱	۱۱	۴۲ ضرورت
۲	خصائص نبوی در حوزه بعثت	۱- ۳- ۵- ۸- ۹- ۱۰- ۱۳- ۱۴- ۱۵- ۱۶- ۱۷- ۱۸- ۲۰- ۲۲- ۲۴- ۲۵- ۲۶- ۲۹- ۳۱- ۳۲- ۳۳- ۳۴- ۳۸	۲۳	۱۲۱ ویژگی
۳	شرایط قبل از بعثت نبوی	۱- ۲- ۳- ۴- ۷- ۸- ۹- ۱۲- ۱۸- ۲۰- ۲۱- ۲۷- ۲۸- ۳۰- ۳۲- ۳۳- ۳۵	۱۷	۱۰۸ وضعیت
۴	آثار و ثمرات بعثت نبوی	۱- ۴- ۵- ۱۰- ۱۱- ۱۲- ۱۴- ۲۰- ۲۲- ۲۵- ۳۰- ۳۱- ۳۲- ۳۳- ۳۶	۱۵	۱۷۲ اثر

جدول شماره ۳) نتایج فرعی شناخت بعثت پیامبر اسلام ﷺ از زبان امام علی علیه السلام در نهج البلاغه

ردیف	موضوع فرعی	شماره ردیف‌های موضوعات گزارش شده در متن مقاله	تعداد ردیف
۱	قرآن به منزله همراه و معجزه بعثت نبوی	۱۹- ۲۱- ۲۳	۳
۲	شهادت و گواهی امام علی علیه السلام بر رسالت نبوی	۲- ۶- ۱۱- ۲۰- ۲۵- ۲۶- ۲۷- ۲۹- ۳۳- ۳۴- ۳۵	۱۱
۳	دعاهای امام علی علیه السلام در حق رسالت نبوی	۵ و ۱۴	۲

نمودار شماره ۲) نتیجه گیری نهایی پژوهش:

عناصر سه گانه ساخت و طراحی مدل جامع تبیین بعثت پیامبر اکرم ﷺ از زبان امام علی علیه السلام در نهج البلاغه

منابع

۱. قرآن کریم، ترجمه فولادوند، محمد مهدی، تهران: دارالقرآن الکریم، ۱۴۱۵ق.
۲. نهج البلاغه، ترجمه سیدعلی نقی فیض الاسلام، بی جا، تهران: موسسه انتشارات، ۱۳۷۸.
۳. ارفع، کاظم. (۱۳۷۹). کتاب المعجم لموضوعات نهج البلاغه، تهران، انتشارات فیض کاشانی.
۴. انصاریان، علی. (۱۳۵۷). الدلیل علی موضوعات نهج البلاغه، تهران، انتشارات مفید.
۵. اویس، کریم محمد. (۱۴۰۸ق). المعجم الموضوعی لنهج البلاغه، مشهد، انتشارات آستان قدس رضوی.
۶. بیضون، لیبیب. (۱۴۰۸ق) تصنیف نهج البلاغه، تهران، مرکز النشر مکتب الاعلام الاسلامی.
۷. پناهی، محمدحسین. (۱۳۸۹). نظریه های انقلاب: وقوع، فرآیند و پیامدها، چاپ اول، تهران، انتشارات سمت.
۸. جهان مهین، شکرالله. (۱۳۵۹). سیمای محمد ﷺ در نهج البلاغه، چاپ اول، تهران، انتشارات برهان.
۹. جرداق، جورج. (۱۳۵۶). شگفتیهای نهج البلاغه، ترجمه فخرالدین حجازی، تهران، انتشارات بعثت.
۱۰. زکی، محمدعلی. (۱۳۹۸). نقش و اهمیت کتابشناسی در نهج البلاغه پژوهی: معرفی و نقد کتاب "مصادر الدراسة عن نهج البلاغه" حیدر کاظم الجبوری، مجموعه مقالات پذیرفته شده در کنگره بین المللی تحقیقات بین رشته ای علوم انسانی اسلامی، تهران، ۳۰ مرداد.
۱۱. شوشتری، محمدتقی، (۱۳۷۶). بهج الصباغه فی شرح نهج البلاغه، چاپ اول، تهران، انتشارات امیرکبیر.
۱۲. مشکینی، علی. (۱۳۶۳). الهادی الی موضوعات نهج البلاغه، تهران، انتشارات چاپخانه ی وزارت اسلامی.
۱۳. مصطفوی، جواد. (۱۳۵۴). الکاشف عن الفاظ نهج البلاغه، تهران، دارالکتب الاسلامیه.
۱۴. المیلانی، سیدهاشم. (۱۴۳۲ق). سیره الرسول الاعظم فی نهج البلاغه، العتبه المقدسه العلویه، نجف الاشرف، مکتبه الروضه الحیدریه.